په کتابونو ایمان

معنی،
دلایل
او غوښتنې ئې

حکمتیار

فهرست

عنوان	صفحه
د ناشر مقدمه	۱
په کتابونو ایمان	۳
په کتاب د ایمان معنی	۳
الهي لارښوونو ته د انسان اړتیا:	۸
قرآن د پیغمبر د حقانیت ستره نښه ده	۳۷
په کتاب د ایمان غوښتني	۵۴
د کتاب په باب شک او شبهه نه کول	۵۴
تدبر	۵۶
د حکمیت او قضاوت لپاره کتاب ته رجوع	۶۶
ټول کتاب د ټول ژوند لارښود	۷۴
د کتاب تبلیغ	۸۱

بسم الله الرحمن الرحیم

د ناشر مقدمه

د الله تعالی د پېرزوینو ممنون یو چي موږ ته ئې د یوه بل ښکلي کتاب د خپرولو توفیق راکړ، دا کتاب د هغو درسونو د لړۍ یوه برخه ده چي د اردوی سپاهیان رضاکار اسلام په تربیتي غونډو کي ورور حکمتیار رضاکارانو ته درلودل او په ۱۳۶۹هـ ش کال کي د کتاب په بڼې کي ترتیب او چاپ شوی، بیا د ځینو عربو ورونو په غوښتنه، په عربي ترجمه او په کافي شمېر کي خپور شوی، دا کتاب په کتابونو د ایمان معنی، غوښتني او هغه دلایل وړاندي کوي چي انسان ولي الهي لارښوونو کا آسماني کتاب ته اړ دئ، د دې درسونو دا لړۍ د لاندي پنځو کتابونو په بڼې کي خپره شوې:

۱. په الله تعالی ایمان، معنی، دلایل او غوښتني ئې.

۲. په آخرت ایمان، معنی، دلایل او غوښتني ئې.

۳. په پیغمبرانو ایمان، معنی، دلایل او غوښتني ئې.

۴. په کتابونو ایمان، معنی، دلایل او غوښتني ئې.

۵. په ملائکو او قضا او قدر ایمان، معنی، دلایل او غوښتني ئې.

د دغو اساسي مسايلو اهميت ته په پام سره مو دا غوره وګڼله چې يو ځل بيا ئې خپل خدای پال او په دين مين ولس ته وړاندي کړو، هغو باايمانه ځوانانو ته چې د غربي استعمار د فکري يرغل په ضد ئې د مبارزې سنګر تود ساتلی او غواړي د ايمان په حقيقت پوه شي، نورو ته ئې وښيي، خپل فردي او اجتماعي ژوند د ايمان په رڼا کي او د خپل رب د لارښوونو مطابق تنظيم کړي، او په آزاد او خپلواک افغانستان کي د اسلام پرتمين بيرغ رپانده وګوري، د دې کتابونو د ژوري او دقيقي مطالعې بلنه ورکوو، دعاء کوو چې الله تعالی موږ په دنيا او آخرت کي د هغو توريالیو مبارزينو په صف کي محسوب کړي چې له الله تعالی پرته بل چا ته سر نه ټيټوي، له بل چا طمعه او وېره نه لري، د خپل رب رضا لټوي او دې سپېڅلي هدف ته د رسېدو په لار کي هري قربانۍ ته چمتو دي.

اللهم اهدنا الصراط المستقيم

بسم الله الرحمن الرحيم

په کتابونو ايمان

په کتابونو د ايمان موضوع به تر دريو عنوانو لاندي څېړو:

- په کتاب د ايمان معنی.
- الهي لارښوونو ته د انسان اړتيا
- او په کتابونو د ايمان غوښتني.

په کتاب د ايمان معنی

د دې لپاره چي انسان خپل ځان وپېژني، په دې پوه شي چي چا پيدا کړی او د څه لپاره ئې پيدا کړی؟ په دې عالم کي د ده د پيدايښت مقصد څه دئ او مقام او منزلت ئې کوم؟ دا عالم چي د انسان د اوسېدو ځای دئ، چا پيدا کړئ، د څه لپاره ئې پيدا کړئ؟ ساتنه او پالنه ئې څوک کوي؟ د دې عالم مآل او پای به څنګه وي؟ دلته به انسان څنګه ژوند کوي، د دې خور او پراخ عالم د هر جزء په اړه به د ده تصور څنګه وي او له هغه سره د ده رابطه څنګه؟ الله تعالی د انسان دغو پوښتنو ته د ځواب او د ده د

لارښووني لپاره د پیغمبرانو علیهم السلام په لاس خپل هدایات لېږلي، دا لړی له هغي ورځي پیل شوې چي الله جل شأنه انسان پیدا کړ، د زمانې په هر پړاو کي ئې پیغمبران لېږلي، هغوی ته ئې وحي کړې، ځینو ته ئې د مکمل کتاب په بڼه کي خپل هدایات او لارښووني سپارلې او ځینو نورو ته محدودي لارښووني د صحیفو په اندازه، الله جل شأنه خپل کتابونه رالیږلي تر څو انسان ته ښه او بد، حلال او حرام، مفید او مضر وروښیي، د هر هغه څه علم او پوهه ورکړي چي پېژندلو ته ئې اړ دئ، خو په خپل عقل او په تجربې سره د هغه پېژندل ورته ممکن نه دئ، یوازي د همدې روڼ او ځلانده مشال په رڼا کي انسان کولی شي خپل ځان وپېژني، په خپل چاپېریال کي خواره پټ حقایق درک کړي او د خپل پالونکي رب په لوري د تلو لار موندلی شي، دا له جهل او ناپوهی نه د وتلو یوازنی لار ده، دا له ظلم او بې عدالتی نه د ژغورنې یوازنی ذریعه ده. الهي کتابونه راغلي تر څو انسان د انسان له بندګی وژغوري او هغه مقام ته ئې ورسوي چي له الله تعالی پرته ئې بل چا ته د بندګی سر ټیټ نشي او د عزت سوکاله ژوند ئې په برخه شي.

په الهي کتاب کي هر هغه څه یا په تفصیل سره او یا په ایجاز او اختصار سره څېړل شوي چي انسان په هغه پوهېدو ته ضرورت لري. څه چي په دې کتابونو کي راغلي، که هغه د حقایقو او واقعیتونو په باب څېړنه ده، که د عدالت د تأمین لپاره حدود او احکام دي ، که د ښه او بد، مفید او مضر او د خیر او شر په هکله قضاوتونه دي، که د حقوقو د تثبیت لپاره

معيارونه او ملاكونه دي، كه له مؤمنانو سره وعدې دي، كه كافرانو او ظالمانو ته وعيد او انذار دئ، ټول به حق ګڼو، په هغه كي به شك نه كوو او باور به لرو چي د الله وعدې به خامخا ترسره كېږي او هيڅوک د دې كتاب د قطعي او حتمي پرېكړو د تحقق مخه نشي نيولی.

د الله په كتاب كي نه يوازي دا چي حقايق څرګند شوي، انسان ته خپل ځان او د ده چاپېريال ښودل شوی، د ده او د دې عالم د پيدايښت مقصد او مآل توضيح شوی، حدود وضع شوي، د هر چا حقوق ټاكل شوي، بلكي د بيان او څېړني تر څنګ د انسان د لارښووني او د دې لپاره چي د دنيوي او اخروي سعادت او فلاح لوړ پوړ ته ورسېږي او د خپل پيدايښت اوچتو او لوړو اهدافو او مقاصدو ته ځان ورسوي، طريقه او تګلاره ورښودل شوې، او دا دواړه په داسي توګه او داسي الفاظو بيان شوي چي انسان قانع كړي، پوښتنو ته ئې ځواب ووايي، شكوک ئې رفع كړي، د زړه او دماغ دړي ئې د حق منلو ته پرانيزي، لكه چي قرآن فرمايي:

ÇÌÑÈ šú ü É Ùj pàäq Br “ %d r Ä $Y-j b $‹/ # ‹ »d

آل عمران:۱۳۸

دا (قرآن) د خلكو لپاره بيان (څرګندونه) او لارښوونه ده او د متقيانو لپاره موعظه ده.

يعني په دې كتاب كي هم څرګندوني دي او هم لارښووني، خو په داسي الفاظو او له داسي استدلال او نصايحو سره توأم چي انسان متأثره

کوي، د بيان او څرګندوني دې اسلوب ته موعظه ويل شوي، دلته په داسي دلائلو استناد شوی چي انسان د دې کتاب په حقانيت باور وکړي او د هغه طرف ته راغب شي، يوازي دا نه چي احکام او حدود ئې ټاکلي او حقوق ئې تثبيت کړي، بلکي د هغي اجتماع او ټولني د جوړولو لارئې هم ښودلې چي بايد دغه حدود او ضوابط په کي حاکم وي او د وګړو ترمنځ ئې دا مناسبات قائم شي، نو دا کتاب هم بيان دئ، هم لارښوونه او هدايت، او هم موعظه، خو د دې کتاب له مواعظو او لارښوونو يوازي پرهېزګاران او متقيان ګټه اخستلی شي، که څه هم څرګندوني او بيان ئې د ټولو انسانانو لپاره دئ.

الله تعالی هغه مهال د انسانانو د لارښووني لپاره نوی کتاب د نوي پيغمبر په لاس لېږلی چي يا مخکنی کتاب تحريف شوی، دين پلورونکو علماوو لاسوهني په کي کړې، يا د حوادثو او پېښو په ترڅ کي له منځه تللی او داسي څه نه دي ترې پاته شوي چي د انمسان د هدايت لپاره کافي وي او يوه صالح ټولنه پرې جوړه شي، په داسي حال کي چي هر نوی الهي کتاب د مخکنيو کتابونو تصديق کوي، ټول د اصولو او اساساتو له پلوه سره ورته او شبيه دي او له دې ناحيې د هغوی تر مينځ هيڅ توپير نشته، مخکني کتاب مطالب د نوي پيغمبر او د نوي امت په ژبه بيان شوي، خو هره اجتماع او ټولنه ځانته ظروف لري، ځانته شرائط او مقتضيات لري، د دغو ظروفو په مقتضا هري ټولني ته پر اساسي لارښوونو سربېره ځيني خاصي لارښووني متوجه شوې، دا لارښووني له يوې اجتماع نه تر بلي، له يوې پېړۍ تر بلي فرق کوي، په کتابونو کي يوازي له دې ناحيې توپير او

تفاوت شته، که نه نو د مبانیو او اساساتو له لحاظه ټول الهي ادیان په بشپړه توګه یوه بل ته ورته دي او د اساسي اصولو له ناحیې په دوی کي هیڅ فرق او اختلاف نشته. خو هر کله چي کوم نوی کتاب نازل شوی په داسي حال کي چي د مخکني کتاب د ټولو مطالبو تصدیق کوي، خو په هغه د عمل کولو لړی پای ته رسوي، د هر نوي کتاب له راتلو وروسته خلک په دي مکلف شوي چي یوازي به په دغه کتاب عمل کوي، په داسي حال کي چي په تېر کتاب به ایمان لري، د هغه په حقانیت به باور لري، هغه به د الله جل جلاله له لوري ګڼي، په دې به ئې باور وي چي تېر کتابونه حق دي، خو خپل ژوند به د نوي الهي کتاب له غوښتنو او لارښوونو سره سم برابروي.

قرآن تر ټولو جامع کتاب دئ، په هغه کي ټول مخکني کتابونه راخلاصه شوي، په دې کتاب سره ټول مخکني کتابونه منسوخ شوي، اوس د ټولو الهي ادیانو پلویان مکلف دي چي یوازي به د قرآن متابعت کوي، تر قیامته پوري به دا کتاب د دوی لارښود او دستور العمل وي.

په اختصار سره په کتاب باندي د ایمان معنی دا ده چي:

- الهي کتاب به د ژوند د ټولو برخو لپاره د یوازني لارښود په توګه نیسو، ښه او بد، مفید او مضر، دوست او دښمن، صحیح او غلط، روا او ناروا به د الهي کتاب په رڼا کي ټاکو.
- په ټولو لارښوونو او احکامو به ئې عمل کوو، خپل مشاجرات او شخړي به دې کتاب ته راجع کوو او پرېکړو ته به ئې غاړه ږدو، که دا

مشاجرات حقوقي بڼه ولري، د فکري او اعتقادي مسائلو په ارتباط وي، يا سياسي او اجتماعي قضايا وي او مالي او اقتصادي جرړي ولري.

الهي لارښوونو ته د انسان اړتيا:

بايد په دې پوه شو چي الله جل شأنه ولي د انسان د لارښووني لپاره کتاب رالېږلی؟ آيا انسان نشي کولی د نورو ژوو په څېر د خپل عقل او شعور په رڼا کي ژوند وکړي، ښه او بد، مفيد او مضر تشخيص کړي؟ آيا هغه داسي پيدا شوی چي الهي لارښوونو ته د يوه لارښود کتاب په بڼه کي ضرورت لري، له دې پرته او يوازي د خپل عقل او شعور په مرسته نشي کولی هغه لار ومومي چي هدف ته ئې رسوي او هغه ژوند ورپه برخه کړي چي ورسره ښايي او د ده انساني فطرت ئې غوښتنه کوي؟

که ځان ته او خپل ماحول ته لږ ځير شو نو د انسان او نورو ژوو تر منځ دا توپير ډېر ژر زموږ مخي ته راځي چي نور ژوي او حيوانات داسي پيدا شوي چي په فطري توگه د دوی لارښوونه شوې، په دې پوهېږي چي څه وکړي او څه ونه کړي، څه وخوري او څه ونه خوري، د حيوان بچی د پيدا کېدو له لومړۍ ورځي په دې پوهېږي چي کوم بوټی وخوري او له کوم نه ډډه وکړي، د دوی په فطرت کي دا پوهه اېښودل شوې چي مضر او مفيد خوراک تشخيص کړي، خو انسان ته بايد وويلی شي چي دا خوراک درته گټور دئ، او دا مضر، دا کار صحيح دئ او دا غلط، د عالم په ټولو ژوو کي يوازي انسان داسي پيدا شوی چي مجبور دئ د مفيد او مضر خوراک په هکله له بله معلومات تر لاسه کړي، نور ژوي داسي پيدا شوي

چي د پيدايښت له لومړيو شېبو په دې پوهېږي چي کوم څه وخوري او کوم څه نه، په دماغ کي ئې د مضر او ګټور بوټي او دانې د تشخيص استعداد اېښودل شوی، د دغه استعداد په مرسته د پيدايښت له لومړۍ ورځي سم او ناسم خوراک معلومولی شي، د آهو بچی، وری، سېرلی، وزګوړی، سخوندر، جونګی او ټول نور ژوي او بچيان ئې هغه بوټي نه په خوله کوي چي ورته مضر وي، خو د انسان بچی ډېره، خاوره، سکروټه او هر څه په خوله کوي، تر اوږدې مودې ئې بايد مور سمبال کړي او د تاواني شيانو له خوړلو ئې وساتي، تل بايد ورته ووايه: مه مه، کيخ، باو، تو کړه، مه خوره، .. قرآن په جنت کي د آدم عليه السلام د ځای په ځای کېدو او د ممنوعه شجرې په يادولو سره دغي اساسي او مهمي خبري ته اشاره کړې، او په دې سره ئې موږ ته لارښوونه کړې چي انسان د مفيد او مضر په پېژندو کي الهي لارښووني ته اړ دئ.

دا مطلب د قرآن په يوه بل آيت کي په ډېره دقيقه توګه څېړل شوی، هلته چي فرمايي:

šú ü/'ù ÉA$6ÉE $r ÇÚ öR[$ ÏN°q»K¡ 9$’?ã pR$BF[$$YÊ •ã $R]

$Bqè3 b%. ¼çR] ß»¡ RlyJ$ $g=Hqr $k]ÏB `)yÿô&r $k]üÚt b&

ÇÐÈ Zwqß_

الاحزاب:۷۲

يقيناً چي موږ دا امانت آسمانونو، زمکي او غرونو ته وړاندي کړ خو هغوی

له دې ډډه وکړه چې حمل ئې کړي (په غاړه ئې واخلي او قبول ئې کړي) او (له ستروالي او عظمت نه ئې) ووېرېدل او انسان حمل کړ، "دا امانت ئې په غاړه واخيست" يقيناً چې هغه ډېر ظالم او ډېر نا پوه او جاهل وو.

گورئ چې د آيت په لومړۍ برخي کي الهي کتاب د امانت په نامه ياد شوی، او ويل شوي چې دا امانت آسمانونو، زمکي او غرونو ته وړاندي شو، خو هغوی ئې له قبلولو ډډه وکړه، د دې معنی څه ده؟ آيا معنی ئې دا ده چې دوی د الله تعالی له حکمه سرغړاوی وکړ؟ او که دا چې دوی داسي لارښود کتاب ته ضرورت نه درلود؟ دې پوښتني ته قرآن په خپله ځواب وايي، د قرآن نور آيتونه موږ ته دا حقيقت بيانوي چې د آسمانونو او زمکي هر څه ته په فطري توگه لارښوونه شوې ده، هر څه همغه کار کوي چې الله تعالی پرې گمارلی، د زمکي او آسمانونو هر څه طوعاً او کرهاً الله تعالی ته منقاد دي او د هغه اوامرو ته غاړه ږدي، د دغو آيتونو په رڼا کي وايو چې د آسمانونو، زمکي او غرونو ډډه کول هيڅکله د الله تعالی له امره د سرغړاوي، عصيان او عدم اطاعت په معنی نه ده، ځکه قرآن فرمايي:

ÏN°q»J¡¡ 9$ ’Î `B N=ŏ¼& ÿãlr šc qãöö7ƒ «! $ ÇƒÏŠ Žöxöù&

ÇÑÌÈ šc qãè_ öãÏmø)Ïr $\döŸ2 r $YãöqÛ Ä ß öF{ $ r

آل عمران: ۸۳

آيا (دا کافران) د الله له دين نه پرته (بل دين) لټوي، حال دا چې د آسمانونو او زمکي هرڅه، طوعاً اوکرهاً، (په خوښه او ناخوښه) ده ته غاړه

اینښې او د ده لوري ته ورګرځول کېږي.

یعني د زمکي او آسمان هر څه الله ته تسلیم دي، د ټولو دین اسلام دئ، هغه څه کوي چي الله پرې ګمارلي، په همغه لار درومي چي الله ورته ټاکلې، لمر، سپوږمۍ، ستوري په خپل خپل مدار کي خوځي، په خپل خپل وخت او له خپل خپل ځای نه راخېژي او پرېوځي، وني، بوټي او حیوانات د خپل فطرت مطابق په خپل کار لګیا دي، په ټولو مخلوقاتو کي یوازي کافر او عاصي انسان دئ چي د الله له دین نه پرته د بل څه په لټه کي شي، هم د الله د دین په نسبت کافر شي او هم د خپل فطرت په نسبت، دی ستر باغي دئ، له هغه دین نه ئې بغاوت کړی چي د زمکي او د آسمان د هر څه دین دئ.

له دې آیتونو په څرګنده معلومېږي چي د زمکي، آسمانونو او غرونو د اجتناب او اعراض مفهوم دا نه دئ چي ګواکي د الله له امره ئې عصیان او سرغړونه کړې، د قرآن عظیم الشأن د نورو آیتونو په رڼا کي معلومېږي چي الله جل شأنه د زمکي او د آسمانونو هر څه ته د هغوی د فطرت او طبیعت سره سم وحي کړې، هغوی ته ئې خپله لارښودلې، هغوی خپل مسیر پېژني، په کوم څه چي ګمارل شوي او کومه وظیفه چي ورکړی شوې هغه ترسره کوي، د کوم هدف لپاره چي پیدا شوي د هغه د تحقق هڅه کوي، نو د دې لپاره چي دوی ته بېله وحي شوې، خپله لار ئې پېژندلې، په رڼا کي خوځېږي، په خپل مسیر پوهېږي، او له بلي خوا دا انسان ته لېږل شوی امانت، د دغو شیانو له طبیعت سره متناسب نه وو، په دې خاطر

هغوی د دې له منلو اجتناب وکړ، دا داسي وګڼئ لکه د چا چي موټر څراغونه ولري، خو په دې خاطر چي رڼا او ورځ وي، د موټر د څراغونو له بلولو اجتناب کوي، په رڼا کي څوک څراغ نه بلوي، د دغو شیانو اجتناب هم دغسي وګڼئ، دوی په رڼا کي دي، هغوی ته وحي شوې، هغوی خپله لار پېژني، بلي رڼا ته ضرورت نه لري، دا د هغوی له طبیعت او فطرت سره جوړښت نه خوري او د دوی لپاره مناسب نه دئ، په دې خاطر له هغه نه ډډه کوي، خو په دې مبارک آیت کي دې ته هم اشاره شوې چي د دې امانت، عظمت، لوړوالی او ستروالی دومره دئ چي حتی آسمانونو، زمکي او غرونو هم د هغه له حمل نه وېره وکړه، دا دومره ستر امانت دئ چي هغوی د ده له حمل نه ځان عاجز وګڼلو، خو همدا امانت انسان حمل کړ.

د دې آیت د وروستۍ برخي په هکله د مفسرينو ترمنځ ډېر اختلاف رأی لیدل کېږي، په دې کي دومره مختلف آراء وړاندي شوي چي انسان په حیرت کي اچوي، او کله کله خو همدا متعدد او مختلف آراء هر ابتدايي لوستونکی په شک او تشویش کي غورځوي او حقیقت پرې مغشوشوي، خو د دې ساده او بسیط مطلب دا دي:

Zvqß_ $Byqè3 b%. ¼çRÎ ß»¡ RÎyM$$g-Hqr: او انسان حمل کړ "د دی لپاره چي" یقیناً هغه ډېر ظالم او ډېر جاهل او ناپوه وو.

یعني په آسمانونو او زمکي کي یوازي انسان داسي څوک وو چي د (ظلم) او (جهل) له تیارې دنیا نه د وتلو لپاره ئې دغسې یوې رڼا ته ضرورت وو، هغه له دې پرته په خپلو قضاوتونو کي (ډېر ظالم) او د ځان او جهان په پېژندو

کي (ډېر جاهل) وو، يوه (معيار او ملاک) او يوه (څراغ او رڼا) ته اړ وو، ځکه ئې دا الهي امانت قبول کړ.

د دې لپاره چې انسان په خپل قضاوت او له نورو سره په خپل چلند او معاملې کي له ظلم او تېري نه ځان وژغوري، د عدل يوه ملاک او معيار ته ئې ضرورت درلود، د همدې لپاره ئې دا کتاب قبول کړ، له انسانه پرته نور مخلوقات له دې بې نيازه وو، هر يوه ته بېله بېله لارښوونه شوې، خو انسان د عدل لپاره يوه معيار ته اړ او محتاج وو، غوښتل ئې داسي ملاک او معيار ترلاسه کړي چې (عدل) له (ظلمه) تفکيک کړی شي، د دې لپاره چې له ظلمه وژغورل شي يوې تلې، معيار او ملاک ته محتاج وو، نو ځکه ئې دا الهي امانت قبول کړ، همدا راز هغه ډېر ناپوه او جهول وو، نه ئې ځان پېژندلی شو او نه دا عالم، هر څه ورته مجهول وو، نور او رڼا ته محتاج وو، هغه څه ته ئې ضرورت درلود چې ده ته خپل ځان او دا عالم او کائنات وروپېژني، هغه دا الهي امانت د دې لپاره قبول کړ چې هغه د ناپوهۍ په تيارو کي وو، يوه داسي روڼ څراغ ته اړ وو چې له تيارو ئې وباسي، نو ځکه ئې دا امانت حمل کړ، خو آسمانونو، زمکي او غرونو د دې لپاره حمل نه کړ چې هغوی خپله لاره پېژندله، هغوی ته خپل خپل مسير ټاکل شوی، هغوی ته د خپل طبيعت او فطرت سره سم وحي او لارښوونه شوې.

حقيقت دا دئ چې انسان نشي کولی يوازي د خپل عقل په مرسته او د تجربو له لاري ټول مفيد او مضر شيان تشخيص کړي او د ژوند داسي تګلاره ځان ته غوره کړي چې د ده له فطرت سره ښايي، دې هدف ته د

رسېدو لپاره يوازي په خپل عقل، شعور، پوهي او تجربې اکتفاء نشي کولی، داسي تګلاره يوازي په هغه صورت کي ځان ته ټاکلی شي چي د خپل ځان او د دې پراخ عالم په اړه بشپړ او کامل علم ولري، که څوک وغواړي د انساني ژوند د ښه تنظيم لپاره قوانين وضع کړي، او داسي ژوند ته د رسېدو لپاره ده ته تګلاره وټاکي، هغه بايد په دغو دواړو برخو کي بشپړ او کامل علم ولري، د انسان لپاره د تګلاري ټاکل په دغو دواړو برخو کي داسي بشپړي پوهي او علم ته ضرورت لري چي په رڼا کي ئې هم د انسان د فطري جوړښت او د هغه د نفس ټول مادي او معنوي ابعاد تشخيص کړی شي او هم د دې پراخ او پېچلي عالم له ټولو اجزاوو سره د ده د اړيکو څرنګوالی وروښيي، سره له دې چي انسان د عالم د پېژندو په اړه ډېر پرمختګ کړی، د پرون ورځي ډېري مجهولي برخي نن ورته څرګندي شوې، خو دا علم ئې له ضروري حده ډېر محدود او ناقص دئ او د دې لپاره قطعاً کافي نه دئ چي ده ته د يوه صالح او سالم ژوند صحيح لار وروښيي، هغه الهي لارښوونو ته اړ دئ او له دې پرته بله چاره نه لري.

انسان ته د خپل نفس يوازي د محدودې برخي پېژندل ممکن دي او تر يوه حده خپل ماحول پېژندلی شي، خو د خپل نفس او د ټول عالم او د عالم په هکله کامل او جامع علم، د انسان له وس او توانه بهر ده، دا ځکه چي د هغه عمر محدود دئ او دا عالم ډېر خور، وسيع، پراخ او بې انتهاء، هغه په دې محدود عمر کي نه خپل ځان په بشپړه توګه پېژندلی شي او نه دا خور عالم او هستي، د دې عالم وسعت او پراخوالی او د ده د استعدادونو ضعف

او محدودیت، د دې ټول عالم پېژندګلوي هغه ته محال کړې ده، انسان ته امکان نه لري چې دا ټوله هستي وپېژني، د دې عالم یوه برخه خو د انسان تر تجربې لاندې راځي او هغه ئې پېژندلی شي او کېدی شي دا تجارب له یوه نسله بل ته انتقال شي او په دې توګه ورو ورو د انسان علم وسیع شي، خو په دې عالم او د ده په خپل نفس کې داسې مجهولې برخې شته چې لږ تر لږه دومره ویلی شو چې تر نن پورې انسان نه دی توانېدلی چې هغه وپېژني، دا عالم دومره خور او پراخ دئ چې د ځینو ستورو نور ئې د سرعت او لرې والي په وجه زمکې ته نشي رسېدلی او ځیني نور ئې داسې دي چې په زرهاوو نوري کلونو ته ضرورت لري چې نور ئې زمکې ته راورسېږي. ساینسي علوم دا عالم او کائنات بې انتهاء ګڼي، یعني دا چې دا عالم پای او نتهاء نه لري، تر اوسه په دې نه دئ توانېدلی چې د ستورو او ستورلیکو (کهکشانونو) شمېر ئې دقیقاً معلوم کړي، د زمکې د سر او منځ د ډېرو برخو په اړه دقیق او بشپړ معلومات نه لري، او د خپل ذات په هکله هم د انسان علم ډېر محدود دئ، حتی د انسان د فزیولوژي او جسمي جوړښت ګڼ شمېر برخې ورته مجهولې دي، تر نن پورې علم د انسان د مغز شاوخوا ۲۵٪ کارونو او وظائفو باندې څه ناڅه پوهېږي، خو متباقي برخې ئې ورته مجهولې دي، نه پوهېږي چې دا څه کار کوي او د څه لپاره پیدا شوي؟ تر اوسه خو علم لا د انسان د دماغ پنځه او یا په سلو کې ۷۵٪ نه پېژني، څه دا چې د هغه د روحي جوړښت په نسبت د څه ویلو جرأت وکړي.

په داسي حال کي چي انسان مجهول دئ او هغه تر اوسه پوري نه دئ توانېدلی چي خپل ځان وپېژني او دا عالم او هستي هومره وسيع او پراخه ده چي انسان ئې بې انتهاء ګڼي، تر اوسه د هغه پای او نهايت ورته معلوم نه دئ، د هغه ټول اجزاء او توکي خو پرېږده، له دې محدود علم سره، انسان څنګه کولی شي د ځان لپاره تګلاره، قواعد او ضوابط وضعه کړي؟ حال دا چي د هر مادي توکي او عنصر په هکله قوانين او ضوابط هلته وضع کېدلی شي چي هم د هغه د فزيکي خصوصياتو په نسبت پوره علم په واک کي ولرو او هم ئې د کيمياوي خصوصياتو په نسبت، په دغو خصوصياتو له پوهېدو وروسته موږ وايو چي دا له کومو کومو عناصرو سره تعامل کولی شي او څه ترې جوړېدی شي او له کومو سره ئې تعامل محال او ناممکن دئ. اول بايد د هغه په اتومي جوړښت او فزيکي خواصو باندي پوه شو، د هغه کيمياوي خصوصيات درک کړو او په دې پوه شو چي له کومو عناصرو سره تعامل کولی شي او له کومو سره نه، له دې وروسته د نوموړي عنصر په هکله قواعد او ضوابط وضع کولی شو، نه له دې نه مخکي.

د انسان لپاره چي کله دين، د ژوند تګلاره او قوانين وضع کېږي، نو لومړی بايد په خپله انسان وپېژندلی شي، او د هغه په اړه کامل علم حاصل شي او بيا د هغه د ټول ماحول په هکله جامع او کامل علم ترلاسه شي، له دې وروسته د انسان لپاره قواعد او ضوابط وضع کېدلی شي، خو دا کار انسان ته ممکن نه دئ، د همدې لپاره الله جل شأنه په خپله د دې انتظام کړی، پيغمبران ئې مبعوث کړي، هغوی ته ئې وحي کړې، د انسان د

لارښوونې او هدايت لپاره ئې كتاب لېږلی، هغه ته ئې د ژوند ضابطه وضع كړي، او هغه ته ئې حدود ټاكلي.

قرآن د انسان دغه نقص او كمښت ته گوته نيسي او وايي: كه ده ته د ميراث د وېش په څېر د خپل اجتماعي ژوند د يوې عادي قضيې پرېكړه وسپارلی شي د كوم بنسټ له مخې به عادلانه پرېكړه كوي، د پلار او زوی ترمنځ به چا ته ترجيح وركوي، د چا به زياته او د چا لږ ټاكي، كه ده ته وويل شي چې ميراث دې په نږدې خپلوانو ووېشه، ووایاست چې پلار به ډېر نږدې گڼي كه زامن، د كوم يوه برخه به تر بل زياته ټاكي؟

žÒ/Ìù $YgR /ŠB9 Ü•ä bŠ/& brâô? ÷W bää$Yr ãr bää$/#ä ...

Ç‰È $VJŠÅm $JŠÎã b‰. ©!$# bÎ) « $#šÆÏiB النساء: ١١

نه پوهېږئ چې كوم يو به ئې په نفع كې تاسو ته نږدې وي، پلرونه مو كه زامن مو؟ دا الهي فريضه ده، بې شكه چې الله ډېر باحكمته پوه دی.

دلته ويل شوي: كه دا د ميراث وېش ستاسو خپلې خوښې ته پرېښودی شي، پخپله د هر يوه برخه وټاكئ، نو ووايئ چې د هر يوه برخه به څنگه ټاكئ؟ د برخو په ټاكلو كې به كوم څه د ملاک او معيار په توگه غوره كوئ؟ نږدېوالی كه گټه او منفعت؟ پلار ډېر درنږدې او گټور دئ كه زوی؟ د كوم برخه به زياته غوره كوئ او د كوم لږ؟ تاسو ته ممكن نه ده چې په دې هكله حكيمانه او عالمانه پرېكړه وكړی شئ. دا برخې د هغه الله له لوري ټاكل شوې چې هم ښه پوه دئ او هم د حكمت خاوند، هره

پرېکړه ئې حکيمانه او په علم ولاړه پرېکړه ده.

که انسان ته په خپلو نږدې خپلوانو د ميراث د وېشلو عادي مسئله پرېښودى شي ووایاست چې د هر يوه حقوق به څنګه ټاکي؟ کوم ته به څومره برخه ورکوي؟ د پلار او زامنو حقوق به د کوم معيار له مخې ټاکي؟ که ده ته حتى دا هم ګرانه وي چې په خپل نږدې ماحول کې، د خپلو نږدې خپلوانو حقوق وټاکي، نو د ژوند په نورو پېچلو برخو کې به څنګه تصرف کوي او ځان ته به عادلانه او حکيمانه تګلاره غوره کوي؟!!

له دې نه علاوه موږ ګورو چې انسان په دې عالم کې د يوه داسې امتيازي مخلوق حيثيت لري چې د عالم هر څه د ده په خدمت کې او ده ته مسخر شوي، د قرآن په اصطلاح انسان د زمکې خليفه دئ، هغه په دې عالم کې د الله د خليفه په توګه تصرف کوي، دا تصرف جامع او کلي علم ته ضرورت لري، جامع او کلي علم انسان ته ممکن نه دئ، په دې خاطر الله جل شانه په خپله انسان ته د دې انتظام کوي چې هغه په پوره بصيرت سره په دې عالم کې تصرف وکولى شي، الله جل شأنه هغه ته د جامع علم انتظام کړى او د ده د لارښوونې لپاره ئې کتاب رالېږلى. قرآن دغه مطلب په دې توګه زموږ مخې ته ږدي چې وايي: د انسان لپاره د دين ټاکل او د حدودو او ضوابطو وضع کول د هغه ذات کار دئ چې هم د ټول عالم په هکله جامع او بشپړ علم لري او هم په خپله د انسان د طبيعت په هکله کامل علم، په همدې ارتباط فرمايي چې الهي کتابونه د هغه الله له لوري لېږل شوي چې په زمکه او آسمانونو کې هيڅ شى ترې پټ نه دئ او تاسو ئې

پیدا کړي یئ.

د آل عمران په سورې کې د تورات، انجیل او فرقان د نزول له یادوني وروسته فرمایي:

qè ÇÎÈ ä$J¡¡ 9$’Î ÷Ÿwr ÇÚö‘F{$’Î Öó«x« Ïøŋã 4’ÿøƒ Ÿw ©!$# bÎ)

$¯Îè$qè ÷wÎ) m»9Î) Iw â!$±„ #ø‹x Ÿ2 ÏQ%n ö‘F{$’Î Ô‘àn 2 âŒ3Á ã “ Ï%!$

ÇÏÈ ÞŠÅ3s ø9$ آل عمران:۵-۶

یقیناً چې په الله باندې هیڅ څه نه شي پټېدی، نه په زمکې کې څه او نه په آسمان کې څه. دی خو همغه ذات دئ چې تاسو ته د (میندو) په رحم کې هغسې صورت او شکل درکوي چې دی ئې غواړي، پرته له ده نه چې عزیز او حکیم دئ بل معبود نشته.

دلته د کتاب په اړه څو ډېرې اساسي او بنیادي خبرې شوې چې په مطلب ئې پوهېدل لږ غور او دقت غواړي:

- هغه څوک کولی شي د انسان لپاره قانون وضع کړي چې هم د انسان د خلقت، جوړښت او فطرت له ټولو زوایاوو او د ده له ټولو فطري اړتیاوو خبر وي او هم د انسان د ماحول په ټولو هغو شیانو پوه وي چې دی ئې احاطه کړی او دی ورسره په یوه او بله بڼه کې څه تعلق لري. هم انسان پېژني او هم د انسان په میشت ځای کې هرڅه پېژني، په دې پوه وي چې انسان څه ته ضرورت لري، څه ورته ګټور دي او څه تاواني. په قانون کې

به انسان ته ویل کېږي چي څه کول ورته جائز دي او څه ناجائز، د کوم څه خوړل ورته روا دي او کوم څه ناروا، د روا، ناروا، جائز او ناجائز او مفید او مضر پرېکړه هغه څوک کولی شي چي هم د انسان له طبیعت نه دقیقاً خبر وي او هم په زمکي کي د ټولو موجودو شیانو له ماهیته خبر وي او په دې پوه وي چي کوم څه انسان ته څه تاوان رسولی شي. قانون په حقیقت کي یو کشف دئ نه اختراع، قانون جوړوونکی قانون کشفوي، له خپله ځانه ئې نه شي جوړولی، د انسان لپاره قانون وضع کول داسي دي لکه یو فزیک پوه، کیمیا پوه او د ساینس عالم چي د یوه عنصر په هکله وایي: د دې عنصر فزیکي او کیمیاوي خواص دا دي، د حرارت او برق د انتقال توان ئې دومره دئ، د حرارت په کومه درجه کي سوزي، له فلاني فلاني عنصر سره ئې ترکیب ممکن دئ او له هر یوه سره ئې د ترکیب فورمول دا دئ. د دې عنصر په هکله چي دوی څه ویلي دا ټول ئې د تحقیقاتو او تجاربو په ترڅ کي موندلي، دا هر څه کشف دي نه اختراع، دوی له خپله ځانه څه نه دي وضع کړي، بلکي شته او حاکم قوانین ئې کشف کړي او په خاصو الفاظو سره ئې بیان کړي. د ساینس ټول فورمولونه په حقیقت کي په طبیعت حاکم قوانین دي چي ساینس پوهانو کشف کړي، د انسان لپاره قوانین هم باید همداسي کشف شي، د دې لپاره (انسان پوه) ته ضرورت دئ، نه یوازي انسان پوه ته بلکي (طبیعت پوه) ته هم، هغه چا ته چي هم د انسان په اړه دقیق علم ولري او هم د ده د ټول ماحول په اړه.

- که د یوه ساده عنصر په هکله د نړۍ هیڅ فزیک پوه او د ساینس

هیڅ عالم دا جرأت نه شي کولی چي له ځانه قانون وضع کړي او هره خبره ئې د کشف نتیجه وي، نو د انسان لپاره قانون جوړوونکي څنګه جرأت کوي چي په داسي حال کي د ده لپاره قانون جوړوي چي تر اوسه خو لا د انسان د جسمي جوړښت له ډېرو پېچلو برخو خبر نه دي، روحي جوړښت خو ئې پرېږده، روحي جوړښت خو ئې هومره پیچلی دئ چي دا برخه لا تراوسه اصلاً د ده تر بحث لاندي نه ده راغلې او په دې هکله څه ویل ورته ممکن نه دي، دا برخه په لابراتوار کي د میکروسکوب لاندي هم نه شي نیولی. الکسیس کارل د شلمي پېړۍ یو معروف غربي عالم په خپل کتاب (انسان یو ناپېژانده موجود) کي لیکي: زه له نن ورځي نه د خپل ژوند ترپایه د انسان په اړه هومره سوالونه یو په بل پسې کولی شم چي علم ئې له ځواب ویلو نه عاجز دئ او ډېر سوالونه داسي چي ساینس ئې هیڅکله ځواب نه شي ویلی!

په دغو مبارکو آیتونو کي دغه حقیقت ته اشاره شوې، کوم ذات چي تاسو ته کتاب رالېږلی هغه ته هم د زمکي او آسمانونو ټول پټ اسرار معلوم دي او هم ستاسو د وجود له ټولو اسرارو خبر دئ، تاسو خو هغه پیدا کړي یئ، دی ستاسو د صورت او جوړښت خالق دئ، ستاسو د روحي او جسمي جوړښت له ټولو زوایاوو خبر دئ. په دې بحث پسې متصل بیا د کتاب په هکله فرمایي:

Pé£èd M»J3tC M»f#ä nçZÏB | =»GÅ$ 7øã A“R& üf Ï%$qè

$B bqãÎŠÇù Ô÷- óÛgÎ qèè ’Î ûïÏ%©!$B'ù M»gÎ»±FB ãz ér É = »G3Å$

ŽvÎ yã#/ŕÛ ã-è/ $Br ¾ìÏ#/ŕÛ ä$óÏGö/$r pZoÏY÷Gxÿø9$ä$óÏGö/$ç÷ZÏB m7»±?

$ZÎŕ ‰ZÏã ôÏB @ä ¾ìÏÎ $ZB#ä bqä9qà)/ ÉOù=Ïèø9$’Î bqã)Å™9$r ª!$

ÇÐÈ É = »6ø9F$(qä9'ré wÎ)ã©.¤/ $Br

آل عمران:۷

الله هغه ذات دی چي دا کتاب ئې پرتا باندي نازل کړ، چي ځيني آيتونه ئې محکم دي، چي دا د کتاب بنسټ دئ او نور ئې متشابه دي، نو هغه کسان چي په زړونو کي ئې کوږوالی دی په متشابه پسې ئې درومي، د فتنې په لټه کي او د تأويل په لټه کي، په داسي حال کي چي په تأويل ئې له الله پرته هيڅوک نه پوهېږي او هغه چي د راسخ علم خاوندان دي وايي: مونږ ايمان پرې راوړی، ټول زمونږ د رب له لوري دي او پند نه اخلي مگر د عقل خاوندان.

دا مبارک آيت څو مهم مطالب زمونږ مخي ته ږدي:

- د الله کتاب دوه برخي او دوه ډوله آيتونه لري، ځيني ئې هغه دي چي د څرگندو او انسان ته د معلومو شيانو په اړه ئې بحث کړی او ځيني هغه چي د انسان له سترگو د پټو شيانو په هکله څرگندوني لري. لومړي ډول ته (محکم آيتونه) او دوهم ډول ته ئې (متشابهات) ويل شوي.
- محکم آيتونه هغه دي چي هم ئې د بحث موضوع څرگند شيان دي او

هم ئې الفاظ هغه دي چې انسان ئې د همدغو شیانو لپاره کاروي.

- متشابه آیتونه ئې هغه دي چې د تشبیه له فن نه په کې استفاده شوې، د بحث موضوع ئې د انسان له سترګو نه پټ شیان دي او د دغو شیانو د معرفي لپاره داسي الفاظ کارول شوي چې په اصل کې د نورو شیانو لپاره وضع شوي.
- د کتاب اصلي او اساسي مطالب په هغو آیتونو کې راغلي چې محکم دي او تشبیه نه ده په کې کارول شوې.
- متشابه آیتونه چې په مفهوم ئې پوهېدل غور او دقت غواړي بایدهمدې محکمو آیتونو ته راجع شي او د همدې آیتونو په رڼا کې تفسیر او توضیح شي، دا ځکه چې د کتاب (ام)، اصل او محور همدا محکم آیتونه دي.
- هغه کسان چې په زړونو کې ئې خیري او کوږوالی وي، د دې په ځای چې د متشابه آیتونو په مراد باندي ایمان کافي وګڼي، برعکس د دې آیتونو په تأویل د پوهېدو هڅه او لټه کوي او غواړي له هغه نه د بحث او تحقیق موضوع جوړه کړي.
- هغه کسان چې غواړي دغه ډول آیتونه د مناقشې او بحث موضوع وګرځوي، هغوی په حقیقت کې یا د فتنو راولاړول غواړي، د دې هڅه کوي چې د خلکو په زړونو کې شکوک او شبهات راولاړ کړي او توجه ئې له محکمو آیتونو نه بل لور ته واړوي او یا دا چې غواړي د متشابهاتو په تأویل ځان پوه کړي. د تأویل لغوي معنی اول یا اصل ته اړول دي، تأویل

يعني په متشابه آيت کي د تشبيه شوي څيز په کُنه او ماهيت باندي ځان پوهول، گويا دوی غواړي په دې پوه شي چي د دې متشابه اصلي او اولنی حالت او کيفيت څنگه دی؟!

- دا هلي ځلي او دا هڅه او هاند د هغه چا کار دئ چي زړه ئې کوږ او خيرن وي، پر زړه او دماغ ئې شکونو سيوری غوړولی وي.
- د متشابهاتو د تأويل علم يوازي له الله تعالی سره دی، بل هيڅوک نه شي کولی په هغه باندي پوه شي، ځکه الله تعالی هغه غيبي او له سترگو نه پټ شيان چي انسان ئې نه پېژني او نه په خپل قاموس کي ورته نوم لري، د انسان د ښې پوهې په خاطر له محسوسو او پېژندل شوو شيانو سره تشبيه کړي او په داسي الفاظو سره ئې معرفي کړي دي چي په حقيقت کي د ښکاره او څرگندو شيانو لپاره استعمالېږي. د دې لپاره چي هغه د انسان لپاره د فهم وړ وگرځوي او د هغه څيز د حقيقت په اړه نسبي فهم ورته حاصل شي، د دې مطلب دا شو چي د دغو شيانو د معرفي لپاره ترممکنه حده او تر هغه ځايه چي د انسان عقل ته مقدور ده اهتمام شوی او د متشابه آيتونو په ترڅ کي معرفي شوي، د انسان د عقل نيلی له دې نه آخوا وړاندي نه شي تلی، دا د ده د الوت وروستئ پړاو دی، آخوا ته ئې لاس نه رسېږي، د ده له عقل او ادراک نه لوړ دي، الله تعالی د همدې ډول شيانو د معرفي کولو لپاره ښه لازمه څرگندونه کړې ده او د انسان د عقلي قوت مطابق وضاحت ئې کړی دی، خو له دې نه آخوا د انسان عقل د مخکې تگ مجال نه لري، بايد همدلته ودرېږي او د متشابهاتو له تأويل نه ځان وساتي.

د انسان د عقل او پوهې قصور، د حواسو او مشاعرو محدودیت ئې او د ژبې او قاموس عدم جامعیت ئې باعث شوي چي له مخکې تګ نه عاجز شي او د متشابهاتو په حقیقت تر دې زیات پوه نه شي.

له دې آیت نه په مخکې دوو آیتونو کي وضاحت شوی وو چي د انسان لپاره (لاربښود) او (فرقان) کتاب هغه الله رالېږلی چي د (آفاق) او (انفس) په ټولو اسرارو او خفایاوو خبر دئ، یعني په دې کتاب کي هم د زمکي او آسمان د ډېرو هغو شیانو په هکله بحث شوی چي د انسان له سترګو پټ دي او هم په خپله د انسان په هکله. انسان په خپل قاموس کي یوازي د هغو شیانو لپاره نومونه لري چي ده په خپلو سترګو لیدلي او پېژني ئې، هغه څه چي د ده له سترګو پټ دي د هغه لپاره نه نوم لري او نه ئې د معرفي کولو لپاره الفاظ، نو الله تعالی به هغه ته دا شیان څنګه او په کومو الفاظو معرفي کوي؟ د الله په کتاب کي به د دې غیبي شیانو د معرفي کولو لپاره کوم اسلوب کارول کېږي؟ دغه سوال ته په دې مبارک آیت کي ځواب ویل شوی.

که په قرآنکریم کي لږ غور او دقت وکړو نو دا به راته په ډاګه شي چي د قرآنکریم د بحث او څېړني دوه اساسي محورونه دي، یو شمېرئې په هغو قضایاوو پوري اړه لري چي د انسان لپاره مشهود، څرګند او ښکاره دي او په انساني قاموس کي ورته صریح او څرګند الفاظ شته، لکه لمر، سپوږمۍ، آسمان، زمکه، غر، انسان او نور، دوهمه برخه ئې له داسي شیانو سره تړاو لري چي له نظره پټ او غایب دي او انسان په خپل قاموس کي

داسي کلمات نه لري چي د هغوی د معرفي کولو لپاره ئې وکاروي. د دې غيبي شيانو د پېژندلو او معرفي کولو لپاره لابد بايد هغه الفاظ وکارولی شي چي په اصل کي د ملموسو او ښکاره شيانو لپاره وضع شوي دي او ناچار بايد د تشبيه له فن نه کار واخيستل شي ترڅو د دې غيبي څيزونو داسي انځور وړاندي کړی شي چي حقيقت ته نږدې وي، له همدې ځايه آيتونه په دوو برخو وېشل کېږي:

هغه آيتونه چي د ښکاره او مشهود عالم په اړه بحث کوي، په دې کي داسي الفاظ استعمال شوي چي هر يو د خپل ځانګړي مورد لپاره وضع شوی دئ، مفهوم او مدلول ئې څرګند دئ، د آيت مراد او په خپل مورد د لفظ تطبيق آسان دئ، دا آيتونه محکم دي، خو هغه آيتونه چي له غيب او غيبي شيانو نه بحث کوي، په دې ډول آيتونو کي د غيبي شيانو د افادې او تعريف لپاره د تشبيه فن کارول شوی او داسي الفاظ په کي استعمال شوي دي چي په اصل کي د څرګندو او ټولو ته د ښکاره شيانو لپاره وضع شوي دي، دا آيتونه متشابه بلل کېږي.

د مثال په توګه د دې لپاره چي موږ ملائکي وپېژنو او په دې پوه شو چي هغوی د آسمان او زمکي ترمنځ تګ راتګ کوي، په داسي حال کي چي انسان د ملائکو له ليدو او په جوړښت او شکل ئې له پوهيدو عاجز دئ، او په داسي حال کي چي انسان د الوتو لپاره يوازي يوه وسيله پېژني چي هغه وزرونه دي، اوس که څوک وغواړي انسان ته ملائکي وروپېژني، او په دې ئې پوه کړي چي دوی د آسمان او د زمکي ترمنځ څنګه ځي

راځي، نو له دې پرته بله چاره نشته چې ورته ووايي: ملائکي وزرونه لري، ځيني ئې ډېري تېزي دي او ځيني ئې لږ، موږ د ډېر او لږ تېزوالي لپاره فقط وزر د معيار په توګه پېژنو، نو همدا به ويل کېږي چې د ځينو لږ او د ځينو ډېر وزرونه دي.

همدا راز د دې لپاره چې موږ په دې خبره پوه شو چې الله د زمکي او آسمانونو واکمن او مالک دئ، دا عالم د ده له لوري اداره کېږي او دلته د ده حکم نافذ دئ، زموږ په قاموس کي واکدار ته "مَلِک" او "مالک"ويل شوي، د واکمنۍ نښي ئې تخت او کرسۍ وي، د دې لپاره چې موږ ته د الله تعالی د واکمنۍ مطلب بيان شي لو په دې پوه کړی شو چې الله تعالی د دې عالم مالک دئ او په چارو کي ئې د مالک او حاکم په توګه تصرف کوي، نو په دې مطلب د پوهېدو لپاره بله چاره نشته چې د الله تعالی مالکيت او حاکميت د هغو الفاظو په مرسته توضيح شي چې انسان ئې په خپل قاموس کي لري او د همدې مطالبو لپاره ئې کاروي، د هغو غير محسوسو اشياوو لپاره به مجبوراً همغه الفاظ استعمالوو چې انسان ئې د محسوسو شيانو لپاره کاروي، دې ته اړ يو چې د تشبيه له فن نه به کار اخلو، او هغه نامحسوس شی به له يوه محسوس شي سره تشبيه کوو، ځکه موږ د غيرمحسوسو شيانو لپاره نومونه نه لرو، داسي الفاظ نه لرو چې هغه پرې معرفي کړو، د معرفي لپاره ئې بله چاره نه لرو مګر دا چې له همدغو محسوسو شيانو سره ئې تشبيه کړو.

دا موږ ته ښيي چې په قرآن کي د دوو شيانو په اړه بحث شوی: ځيني

ئې هغه چې محسوس او مشهود دي او بل ئې هغه چې زموږ له درک او فهم نه لوړ او اوچت دي، هغه شيان چې زموږ له درک او فهم نه لوړ دي خو موږ ته بايد معرفي شي، نو الله تعالی ئې په دې توگه موږ ته ښيي چې له محسوسو او مشهودو شيانو سره تشبيه کوي او د متشابه آيتونو په ترڅ کي ئې موږ ته معرفي کوي، دا ځکه چې انسان د (خليفة الله) په توگه د دغو شيانو په هکله هم علم ته ضرورت لري، بايد هغه شيان هم وپېژني چې په خپلو سترگو ئې ليدلی نه شي، دا مطلب د يوه مثال په ترڅ کي توضيح کوو:

انسان د يوه شي د درونداوالي او وزن لپاره تله استعمالوي، څه ته دروند او څه ته سپک وايي، خو د معنوي اقدارو او اخلاقي موازينو د معلومولو لپاره هم همدغه د تلي د درونداوالي او سپک والي الفاظ استعمالوي او وايي: دا دروند سړی دئ، مقصد ئې دا نه وي چې د هغه وزن زيات دئ، بلکي هدف ئې دا وي چې هغه مخور، معتبر او متين سړی دئ، پدې سره د هغه قدر، دروند والی، وقار او متانت توضيح کوي، گورئ چې د انساني شخصيت هغه برخي چې په سترگو نه ليدل کېږي په هغو الفاظو بيانوو چې په اصل کي د محسوسو شيانو لپاره وضع شوي.

په الهي کتابونو کي هم د هغو اشياوو په اړه بحث شوی چې انسان ته محسوس او مشهود دي، موږ ئې پېژنو او په خپلو سترگو ئې گورو او د هغو اشياوو په اړه هم چې زموږ له فهم او درک نه لوړ دي، خو موږ اړيو چې هغه وپېژنو، دا ځکه چې که موږ په دې عالم کي خپله لار ټاکو، خپل

مسیر تعینوو او د عالم له ټولو اجزاوو سره د خپلې رابطې څرنګوالی ټاکو نو مجبور یو چي دا عالم وپېژنو، همدغه مطلب ته قرآن عظیم الشأن داسي اشاره کوي:

‘, tø$ç® ß9 ûü7K ƒ 4®n ÍÅ ÿ® þÎr É$ùF $’Î $ZÏ»ƒ#ä óÓ ƒÎã™

ÇÎÈ î‰‹Í - äóó« Èe@ä 4’n?ã ¼çR& 7 În/ tƒ 6ø9r& فصلت:۵۳

ډېر ژر به خپل آیتونه په آفاق او کائنات کي هم او د دوی په خپلو نفسونو کي هم وروښیو تر څو ورته څرګنده شي چي هغه حق دئ، آیا ستا د رب په اړه دا کافي نه دئ چي هغه په هرڅه شاهد دئ؟
یعني د خپلو آیتونو مصداق به هم په آفاق، کائنات او عالم کي دوی ته وښیو او هم به ئې د دوی په خپلو نفسونو کي، ورو ورو به د دوی علم د خپل نفس په اړه هم زیاتېږي او د عالم او آفاق په اړه هم، په تدریج سره به د دوی علم، پوهه او تجارب اضافه کېږي، دا علم او پوهه به له یوه نسله بل نسل ته انتقالېږي او په دې توګه به دوی په آفاق او په خپل نفس کي د الهي آیتونو مصداق په خپلو سترګو وګوري او په دې به پوه شي چي دا حق دئ، الله حق دئ او د ده له لوري رالېږل شوی کتاب حق دئ.

î‰‹Í - äóó« Èe@ä 4’n?ã ¼çR& 7 În/ tƒ 6ø9r& : آیا ستا د رب په اړه دا

کافي نه ده چي هغه په هرڅه شاهد دئ؟ د هر شي په نسبت علم لري او د هغه د څرنګوالي شاهد دی؟ په دې خاطر چي الله تعالی د دې عالم د هر

جزء او توکي په هکله علم لري، د خپل دغه جامع او کامل علم له مخي ئې چي کوم کتاب رالېږلی د هغه د هري وینا حقانیت او د هر قضاوت مصداق به هم په آفاق کي وګورئ او هم په خپلو نفسونو کي. په دې توګه قرآن موږ ته لارښوونه کوي چي د دې الهي کتاب آیتونه هم زموږ د نفسونو په پټو او ځرګندو برخو احتواء کړې او اړوند حقایق ئې موږ ته ښودلي، او هم ئې د عالم په آفاق کي خواره حقایق احتواء کوي او د هر څه حقیقت ئې موږ ته ښودلی، خو موږ به په تدریج سره او ورو ورو په دې حقایقو پوهېږو. دا آیت موږ ته دا هم ښیي چي انسان به په تدریج سره او هر څومره چي د ده علم وده کوي او فهم او بصیرت ئې زیاتېږي همدومره به د دې کتاب په حقانیت پوهېږي، د قرآن ډېر حقایق داسي دي چي انسان نن او د قرآن له نزوله څوارلس پېړۍ وروسته د هغه په حقیقت پوه شو، تر دې د مخه ډېرو ته مبهم، غامض او غیر قابل فهم برېښېدل.

علی کرم الله وجهه په دې هکله فرمایي: "د قرآن د آیتونو په اړه ډېر تکلف مه کوئ، پرېږدئ زما نه به ئې په خپله تفسیروي"، یعني د قرآن د هغو آیتونو په اړه ډېر تکلف او بې ځایه زحمت مه باسئ چي اوس ئې په واضح او ځرګند مطلب نه پوهېږئ، زماني ته ئې پرېږدئ، په تدریج سره به ستاسو علم هغې مرحلې ته رسېږي چي په مفهوم ئې پوه شئ:

همدې مطلب ته د قرآن عظیم الشأن یو بل آیت په دې توګه اشاره کوي:

ßJÕm‘r “ %èdr äó« ê$Ï) $Y‹Ï) | =»GÅ2 š• øã $ZÏR ...

ÇÑÒÈ ûüÜÎó ßü 3 žô ç النحل:۸۹

... او پر تا باندي مو دا کتاب نازل کړ چي هر څه لپاره څرګندونه او د مسلمانانو لپاره هدايت، رحمت او زېری دئ.

يعني دي کتاب د دې عالم هر څه توضيح کړي، د دې عالم په اړه ټول ضروري علوم زموږ مخي ته ږدي، د عالم اړوند کلي مفاهيم په اختصار او ايجاز سره بيانوي، هر څومره چي انسان له دې کتاب سره مزيد آشنا کېږي، همدومره به د هغه په ابعادو، اسرارو او رموزو باندي پوهېږي.

دا کتاب هومره اسرار او رموز لري چي په دې ټول عالم کي دومره رموز نشته، دا چي الله تعالی فرمايي: قرآن (تبيانا لکل شی) دئ، دا به مبالغه نه ګڼو، دا بېله خبره ده چي موږ لدې کتابه سره دومره نه يو آشنا شوي چي له هغه نه د هر څه د تبيين او پېژندنې رڼا تر لاسه کړو، دا کتاب هومره جامع او له اسرارو ډک دئ چي په جنت کي به هم د تل لپاره په هغه کي تحقيق او څېړنه کوئ، خو انتها به نه مومي او د اسرارو د عميق بحر تل ته به ئې نشئ رسېدلی، دا دنيا او ستا محدود عمر خو پرېږده چي هيڅکله ورته کفايت نه کوي، په آخرت کي به هم ستا د بحث او څېړني موضوع همدا کتاب وي چي تر پايه به د هغه اسرار او رموز نه ختمېږي.

دا کتاب تبيان دئ د هر څه لپاره او لارښوونه او د رحمت وسيله او ذريعه ده مسلمانانو ته، د دې کتاب په رالېږلو سره الله جل جلاله خپله لويه پېرزوېنه د انسان په حال شامله کړه، دا ځکه چي انسان تر هر څه زيات

چي كوم څه ته احتياج لري هغه همدا د ده لارښوونه او هدايت دئ، او دا د الله د رحمت وسيله ده، چا چي دې كتاب ته پناه يووړه، نو الله جل شأنه به خپل وسيع او پراخ رحمت د هغه په حال شاملوي، او دا كتاب د هغو كسانو لپاره زېرى دئ چي ورته تسليمېږي، اطاعت ئې كوي او په ټول ژوند ئې حكومت كوي. له دې كتاب نه پرته انسان داسي دى لكه مړى يا لكه ړوند، لكه څوک چي په تيارو كي ژوند كوي، په هغه كي حساس وجدان مړ شوى وي، د ضمير صفحه ئې زنگ وهلې وي او انساني مشاعر او عواطف ئې ختم شوى وي، داسي لكه مړى يا داسي لكه چي په تياره كي خوزېږي، نه ځان ليدى شي، نه په خپل ماحول كي نور شيان او نه د پل اېښودو ځاى او لورى. قرآن عظيم الشأن دغه مطلب د الانعام كي په سورې كي په دې الفاظو توضيح كوي:

† Î ¾ïhÎ ÓÅð ƒ #Yqç ¼çq9 $Yìè_r çp»Yšôm'ù $YGŠB b%. `Br&

`Îã š• ï°‹. $k]B 8 í$ƒ2 §ø‹M» Jè—9$’Î ¼ã&é#VB `J. Ä $Y9$

ÇÊËÈ šc qè=Jè÷ƒ (#qç%. $B ûïÌ•ÿ»3ù الانعام: ۱۲۲

آيا هغه چي مړ وو، بيا مو راژوندى كړ او داسي رڼا مو ورپه برخه كړه چي په هغې سره په خلكو كي تگ كولى شي، هغه چا ته به ورته وي چي په داسي تيارو كي وي چي ترې وتونكى نه وي، كافرانو ته همداسي هغه څه ښايسته شوي چي دوى ئې كوي.

په دې مبارک آيت کي څو ډېري مهمي او اساسي خبري په ايجاز او اختصار سره شوې:

- کفر داسي دئ لکه مرگ او ايمان داسي دئ لکه ژوند، کافر د مړي په څېر دئ او مؤمن د ژوندي په څېر.
- څوکچي کافر وو او الله تعالی ايمان ورپه برخه کړ داسي دئ لکه چي مړ وو او الله تعالی راژوندی کړ.
- د الله تعالی لاښود کتاب داسي دئ لکه رو ڼ څراغ چي په تياره کي انسان ته لار ښيي.
- د دې روڼ څراغ په رڼا کي انسان کولی شي د خلکو په منځ کي د تلو لار ځان ته روښانه کړي، دوست او دښمن، صالح او طالح، مؤمن او منافق، ښه او بد وپېژني، لوړي او ژوري ووينې، خنډونه او گړنگونه ورته جوت شي.
- بې ايمانه انسان په يوې کفري ټولني کي هغه چا ته ورته دئ چي په پرېرو تيارو کي پروت وي او د وتلو ټولي لاري پرې بندي وي.
- دا تياره په حقيقت کي د جهل، شرک او کفر هغه تياره ده چي د ده پر زړه، دماغ او ستر گو ئې سيوری غوړولی، د ده معيارونه ئې مختل کړي، د ده احساسات او مشاعر ئې ځپلي، خپل بدي کړني ئې ورته ښايسته کړې.

آيا دا دواړه سره برابر دي؟ کوم د عقل او وجدان خاوند به دا دواړه برابر وگڼي؟!

گورئ چي دا کتاب انسان ته حقيقي ژوند ورپه برخه کوي، داسي

روڼ مشعل په لاس کي ورکوي چي په رڼا کي ئې د خلکو ترمنځ تګ کولی شي، په دې رڼا سره خپله لار مومي، خلک پېژني، د دوی په منځ کي لار ځان ته پرانیزي او د مخکي تلو توان تر لاسه کوي. هو؛ دا هغه نور دئ چي په هغه سره د خلکو په منځ کي خپله لار پرانیستلی شې، له دې مشعل نه پرته چي هر قدم اخلي له یوه او بل سره به دې ټکر او تصادم راځي، که ستا ښي او کیڼ لاس ته څوک ولاړ او یا درسره روان دي، یا ستا د مسیر مخالف درومي، له ټولو سره به دې ټکر راځي، که غواړې چي د خلکو په منځ کي خپله لار بیا مومې او د دوی ښه او بد وپېژنې، فقط د دې کتاب په رڼا کي دا کار کولی شې، هغه تا ته نېک او بد معرفي کوي، مفید او مضر درته ښيي، دوست او دښمن درته ښيي، کافر او منافق درته ښيي، تاته په ډېر دقیق انداز هغه منافقین چي پېژندګلوي ئې ډېره ګرانه ده درمعرفي کوي، د همدې کتاب په رڼا کي هغه ملمع څېري هم پېژندلی شې چي پېژندنه ئې ډېره ګرانه ده، د هغوی له الفاظو نه، د هغوی له کړنو نه، د جنګ او د سولې په دوران کي د هغوی له موافقو، تبصرو او تحلیلونو نه، د فتح په وخت کي د هغوی له مواقفونه، د ماتې په وخت کي د دوی له دریځ او تحلیل نه، له دې ټولو نه ته هغه پېژندلی شې، نو دا هغه روڼ مشعل دئ چي حامل ئې د هغه په ذریعه د خلکو په منځ کي لار موندلی شي. آیا د دې روڼ مشعل حامل به هغه چا ته ورته وي چي په تیارو کي دئ، یوه تیاره نه بلکي ګڼ شمېر تیارې یوه په بلې پسې، داسي تیارې چي ترې وتونکی نه دئ، د دې توان نه لري چي ترې ووځي او ځان وژغوري، د رڼا طرف ته

ووځي او لار بیا مومي، یعني په ذاتي توګه هغه استعدادونه نه لري چي په هغه سره له دې تیاره محیط نه د نور او د رڼا لور ته ووځي، له دې ګڼ شمېر تیارو نه ځان په خپلو ذاتي استعدادونو نشي ژغورلی، ځان نشي پېژندلی، دا عالم او هستي نشي پېژندلی، خلک او د هغوی حقوق او له هغوی سره خپلي اړیکي او چلند نشي پېژندلی.

همدې مطلب ته د ابراهیم د سورې په لومړي آیت کي داسي اشاره شوې:

íq¥9$’‹ÎÌM»Jèà9$`Ë ¨ $Z9$Ï Ì÷ ö [illegible] 7 ø Î ç »Y ø R& ë = »G Å2 •9#

ÇÊÈ ‰‹Ïtø:$# ſ fè9$Å ŽÂ 4‹Î óÓg ſ È [illegible] ابراهیم: ۱

الف لام را، دا هغه کتاب دئ چي ستا په لوري مو نازل کړ چي د دوی د رب په حکم سره خلک له تیارو نه د نور طرف ته وباسې، د ستایل شوي عزتمن ذات لاري ته.

یعني دا کتاب له تیارو نه د نور طرف ته د خلکو د ایستلو یوازیني وسیله ده، یوازي په دې سره خلک له تیارو نه د نور طرف ته وتلی شي، فضا، ماحول، ځان، هستي، عالم او کائنات ورته مجهول او تک تور او تیاره بریښي، پېژندلی ئې نشي او په هغه کي خپله لار موندلی نشي، الله تعالی دا کتاب نازل کړی ترڅو ته اې پیغمبره دا خلک له تیارو نه د نور لوري ته بوځې.

قرآن پیغمبر علیه السلام ته، په داسي حال کي چي پیغمبر دئ، تر ټولو حساس فهیم او فکور انسان دئ، تر ټولو زیات بصیر، پوه او خبیر

دئ، هغه ته هم فرمايي چي ته له دې نه د مخه چي كتاب په تا نازل شي او وحي درته وشي، نه پوهېدلې چي كتاب څه دی؟ او ايمان څه ته وايي؟

#Yqîçqp Ÿùè_ `Å»9r ß»J/ƒM$Ÿr Ü»GÅ$$B “ Í%ô? MZä $B ...

Þ°ŽÂ 4‹Î üƒ Ÿ‰ö9 7RÎr $RŠ$6ã ôÏB âä!$±®`B ¾Ïmî “ Ÿ‰öŒ

ÇÊËÈ 5OŠÉ)tGó¡B   الشوری:۵۲

ته نه پوهېدې چي كتاب څه دئ او نه په ايمان پوهېدې، خو موږ (دا قرآن) داسي نور او رڼا وګرځاوو چي له خپلو بندګانو نه څوک وغواړو پرې هدايت كوو ئې، او يقيناً چي ته مستقيمي لاري ته لارښوونه كوې.

يعني پيغمبر عليه السلام د قرآن له راتلو مخكي حتی په ليک لوست هم نه پوهېدو، دا خو پرېږده چي د ټول كتاب د علومو په اړه هغه وسيع او جامع علم ولري چي تر دې وروسته ئې په برخه شو، نه په ليک لوست پوهېدو، او نه د كتاب او ايمان له حقيقته په دومره تفصيل سره خبر وو، چي د دې كتاب له راتلو وروسته پرې خبر شو، خو الله تعالی دا كتاب د ده لپاره داسي نور وګرځاوو چي ټول حقايق ئې د هغه په رڼا كي وپېژندل. قرآن عظيم الشأن د انعام د سورې په ۱۱۵ آيت كي فرمايي چي د الله كلام د صداقت او عدالت له پلوه بشپړ او پای او اتمام ته رسېدلی دئ، يعني صداقت او عدالت په هغه كي راخلاصه شوی، رښتيني كلمات همدا دي، عدل صرف په همدې سره تأمينېدی شي، دا د عدل د

تأمین یوازینۍ وسیله او ذریعه ده او په همدې کي حق، حقانیت، صداقت او رښتینتوب خلاصه شوي، هلته چي فرمايي:

qèr ¾ÏiÏ JÎ3Ï AÏ6Ï ž ZÏ6ãr $]6Ï¹ 7Î/ MJÏ. ÏMs?r

ÇÊÊÎ ÞΟŠÎèø9$# ßìŠÏJ¡¡9$# الانعام:۱۱۵

او ستا د رب کلام د صداقت او عدالت له مخي بشپړ دئ، هیڅوک ئې د پرېکړو بدلوونکی نشي کېدی، او هغه پوه اورېدونکی دئ.

دلته د دې الهي کتاب په اړه څو خبري شوې:

- دا ستا د رب کلام دئ.
- هره خبره ئې په بشپړه توگه رښتینې ده.
- هر قضاوت او حکم ئې په بشپړه توگه عادلانه دئ.
- هیڅوک ئې د پرېکړو، وعد او وعید د تحقق مخه نشي نیولی.
- الله تعالی چي په دې کتاب کي څه ویلي، که دا د مؤمنانو او کافرانو د قول او عمل په اړه دي، که د توحید او شرک، حق او باطل دنیا او آخرت په اړه دي، که د خلکو د عملونو د پایلو او عواقبو په اړه دي، ټول حق او رښتیني دي او دا د هغه ذات له لوري ویل شوي چي پوه اورېدونکی دئ.

قرآن د پیغمبر د حقانیت ستره نښه ده

حقیقت دا دئ چي هر انسان د خپلي وینا، اخلاق او عملي ژوند له مخي پېژندل کېږي، لکه څنگه چي ونه له مېوې پېژندل کېږي شخصیتونه هم له

خپل عمل او وینا پېژندل کېږي، موږ د قرآن عظمت ته په پام سره وایو چې د
دې عظیم او ستر کتاب حامل حتماً د الله تعالی له لوري لېږل شوی پیغمبر
دئ، موږ محمد علیه السلام په خپلو سترګو نه دئ لیدلی، د ده معجزې مو
هم نه دي مشاهده کړې، خو د هغه قرآن له مخې چې ده خلکو ته وړاندې
کړ، موږ په دې ایمان راوړی او د زړه سلول سلول مو په دې شهادت ورکوي
چې دی یقیناً د خدای پیغمبر دئ، د ده لوړ اخلاق، د ده هغه پیغام چې خلکو
ته ئې درلود، هغه تبدیلي چې ده د قرآن په رڼا کې په نړۍ کې راوسته، هغه
انسان چې ده ئې د جوړولو هڅه کوله، دا موږ ته ثابتوي چې دی پیغمبر وو،
موږ چې د عیسی علیه السلام له میلاده دوه زره کاله وروسته په بایبل کې
داسې کوم کلام وګورو چې د یوه پیغمبر له شأن سره ښایي نو وایو چې دا به
حتماً د عیسی علیه السلام وینا وي.

موږ د محمد علیه السلام تر ټولو ستره معجزه هغه قرآن ګڼو چې د
ده په مبارکو لاسونو نړۍ والو ته وړاندې شو، خو دا څنګه؟ ځیني خو
داسې فکر کوي چې ښایي یوازې د بلاغت او فصاحت له پلوه به دا کتاب د
پیغمبر علیه السلام معجزه وي، له ادبي اړخه دا کتاب دومره لوړ دئ چې
د نړۍ هیڅ کتاب ورسره سیالي نشي کولی، که څه هم دا وینا په خپل ځای
کې صحیح ده، دا الهي کتاب د بلاغت او فصاحت له پلوه ستره معجزه ده،
د قرآن ادبي اعجاز په هغه روایت کې ډېر ښکلی انځور شوی چې وایي: په
قرېشو کې معمول دا وه چې هر کال به شعراوو او لیکوالانو له خپلو
اشعارو او لیکنو نه تر ټولو غوره شعر، نظم او نثر غوره کولو، هغه به ئې د
کعبې په دېوال ځوړندولو، بیا به د کال په یوې ځانګړې ورځ، د یوه خاص

هیئت لخوا دا ټول اشعار، نظمونه او نثرونه په دقت سره څېړل کېدل، تر ټولو لوړ کلام به ئې غوره کاوو، نور به ئې راکوزول او یوازې همدا غوره شعر، نظم یا نثر به ئې پرېښودو او لیکونکي به ئې د کال جائزه ترلاسه کوله، یو ځل یوه صحابي د پیغمبر علیه السلام له اجازې پرته، د کوثر سوره چې په هماغو ورځو کې نازله شوې وه، په پټه رااخلي او په همدغسې و خت کې ئې په دېوال باندې نصبوي، هیئت راځي او ټولې پاڼې او لیکنې له نظره تېروي، له یوې او بلې تېرېږي، د کوثر سورې ته رارسي، نورې ټولې لیکنې راکوزوي او یوازې دغه سوره پرېږدي او ترې لاندې لیکي: په خدای قسم چې دا د بشر وینا نه ده، یعني دا وینا د بشر له توانه ډېره اوچته ده، دا سمه خبره ده چې د بلاغت او فصاحت له پلوه قرآن عظیم الشأن د پیغمبر ستره معجزه ده. دا هم د قرآن یو ستر اعجاز دئ چې د نزول له نېټې تر ننه په ملیونهاوو خلکو هغه حفظ کړی، تاسو به په ټولې نړۍ او په ټول بشري تاریخ کې هیڅ داسې مذهبي او غیر مذهبي، د شعر یا د نثر کوم کتاب ونه مومئ چې د قرآن په اندازه حافظان ولري!! موږ د نورو کتابونو او مذهبونو له منونکو پوښتنه کوو: دا ولې تاسو په خپل اوږده تاریخ کې د د خپل مذهبي کتابونو محدود شمېر حافظان هم نه لرئ؟!! ځواب ئې څرګند دئ؛ انسان هغه کلام ژر حفظ کولی شي چې د زړه دړه ئې ورته پرانیستلې شي، له عقل سره ئې اړخ ولګوي، محتوی ئې لوړه او د الفاظو ترکیب ئې خوندور وي، قرآن له دغه پلوه هم معجزه ده. خو په حقیقت کې قرآن له یوې بلې ناحیې تر ټولو ستره او لویه معجزه

ده، هغه اسرار او رموز چي په قرآن کي شته، هغه دقيقي څېړني، او د انسان او عالم د معرفي او پېژندګلوۍ لپاره چي قرآن څه قضاوتونه کړي، له دې ناحيې قرآن تر ټولو لويه او ستره معجزه ده. د طبعيت او کائنات په اړه چي قرآن عظيم الشأن کوم بحثونه کړي، علم څوارلس سوه کاله وروسته پرې پوهېږي چي په دې اړه د قرآن وينا حق ده. زه ئې څو محدود مثالونه ستاسو مخې ته ږدم:

- قرآن فرمايي: دا زمکه، آسمانونه، ستوري او لمر ټول سره يو ځای او يوه کتله وه، او موږ د يوه شديد انفجار په نتيجه کي سره بېل کړل:

$Zø $FR%Ÿ2 Ú ōŗ$ N°q»J¡¡ 9$b& (yãy. ûïï%©$• ƒ ó9r&

ÇÌÈ bqãZÏB÷sãƒ Ÿxsùr& @ãó« ¨@ä. Ïä!$yJø9$# z`ÏB $uZù=yèy_ur $yJßg»oYø)tFxÿsù

الانبياء: ۳۰

آيا کافران دې ته پام نه کوي چي آسمانونه او زمکه سره جوخت ول او موږ سره بېل کړل، او هر ژوندی شی مو له اوبو پيدا کړ، آيا ايمان نه راوړي؟!

ساينس پوهان له ډېرو څېړنو وروسته دې نتيجې ته ورسېدل چي واقعاً يو وخت آسمانونه، زمکه لمر او ټول ستوري سره جوخت او يو ځای ول او د يوه ستر انفجار په ترڅ کي سره بېل شوي.

- قرآن عظيم الشأن ټولو مخالفينو ته بلنه ورکوي چي که د هغه کتاب په هکله څه شک لرئ چي په پيغمبر عليه السلام نازل شوی نو له الله

تعالی پرته خپل ټول شهداء او مرستندویان مرستي ته دروبلي او د دې کتاب د یوې سورې په څېر څه راوړئ، خو که دا کار ونه کړئ، چې هیڅ کله ئې نشئ کولی، نو له هغه اوره ووېرېږئ چې سوند ئې خلک او ډبري دي او د کافرانو لپاره تیار کړی شوی!!

`Ë ǫ‘qÝÎ (qèÙ $RÏ‰7ã 4?ã $Z8ØR $ûÏB 5=÷ƒ‘ ’Î NçFZà2 bÎr

ÇËÈ ûüÏ%Ï‰» | ¹ NçFZä c Î) « $ÈrŠ `Ï B Nä.ä!‰ygä© (qãŠ$r ¾ÏÎ#VB

ã" $Z9$$ dŠqèr ÓÉ9$ ‘$Z9$ (qà)?$u (qè=yè? `9r (qè=yè? N©bÎù

البقره:۲۴ ÇËÍÈ ûïÌÏÿ»3ù=Ï9 ôN£‰ãé&ä‘$ f Å$Ir

او که د هغه څه په اړه شک لرئ چې مونږ پر خپل بنده نازل کړی، نو له الله پرته خپل شاهدان راوبلئ او د هغه په څېر یوه سوره خو راوړئ که رښتیني یئ. او که ونه توانېدئ او هیڅکله نه شئ توانېدی، نو له هغه اور نه ځان وساتئ چې سوند ئې خلک او ډبري دي، د کافرانو لپاره تیار کړی شوی.

د قرآن د علمي اعجاز یوه بېلگه تر دې آیت د مخه ذکر شوې او یوه هم په دې آیت کي او هلته چې فرمایي: (له هغه اور نه ځان وساتئ چې سوند ئې خلک او ډبري دي) د قرآن د نزول په وخت کي هیچا دا خبره نه شوی منلی چې ډبري هم د اور سوند کېدی شي، معلومه نه ده چې مخالفینو به هغه وخت په دې خبري باندي څومره تمسخر کړی وي،

ځومره به ئې په خپلو مجالسو کې ویلي وي چې دا لیونیان اوس دا خبره هم مني چې ډبري سوزي، هیڅ عاقل انسان د ډبرو سوزیدل نه مني!! خو تاسو اوس یوه فزیک پوه ته ووایئ: جنابه! آیا ډبري سوزي؟ هغه به ډېر ژر او له کوم تأمل نه پرته درته ووایي: هو؛ سوزي، یوازي ډبري نه بلکې هرڅه، حتی اوسپنه هم، هرڅه د اور په اوچتو درجو کې سوزي، دغه اوبه او دا خاوره هم چې ته ئې د اور وژلو لپاره کاروې. او که هغه ته ووایئ: زمونږ په دغه کتاب کې چې څوارلس پېړۍ وړاندي تېري شوې راغلي چې ډبري به د اور سوند وي، هغه وخت زمونږ د کتاب په دې خبري مخالفینو ملنډي وهلې او دا ئې ستر دروغ ګڼلو، ما ته ووایئ: د دې فزیک پوه غبرګون به څه وي او د دې کتاب او د هغه د وړاندي کوونکي په هکله به څه فکر کوي؟

د انسان له پیدابښت او ده ته د رزق او روزي له برابرولو وروسته، په ده باندي د الله تعالی تر ټولو ستره پېرزوینه دا ده چې د ده د لارښووني لپاره ئې کتاب راولېږو. داسي کتاب چې د هغه په حقانیت هر سالم الفطرت انسان په ډېره آسانی پوهېدی شي، له دقیقو څېړنو او ژورو بحثونو نه ئې ډېر ژر پوهېدی شي چې دا د الله له لوري راغلی کتاب دئ، هري پوښتني ته ئې ځواب وایي او هر شک ئې ختموي. که تاسو په دې کتاب کې شک لرئ او ګمان مو دا وي چې دا به د الله له لوري نه وي، نو د یوې وړې سورې په څېر ئې کوم څه راوړئ که رښتیني یاست. ځیني خلک داسي ګمان کوي چې ښایي دلته یوازي د قرآن اوچت ادبي اړخ ته اشاره

شوې او مقابل لورى يوې ادبي مقابلې او مبارزې ته رابلل شوى او ورته ويل شوي چې د قرآن د کومي وړې سورې په څېر ادبي ټوټه نه شئ وړاندې کولى، دا سمه ده چې قرآن له ادبي پلوه هم داسي لويه معجزه ده چې څوک ئې مقابله نه شي کولى، خو د قرآن علمي اعجاز تر دې هم ستره معجزه ده، هغه ژور علمي بحثونه چې د انسان، زمکي، آسمان، لمر، سپوږمۍ، ستورو او ټول عالم په اړه ئې کړي، هغه اسرار چې قرآن په ډاگه کړي، هغه ضوابط چې د انسان د فردي او اجتماعي ژوند د سمون لپاره ئې وضع کړي، د قرآن عميق او جامع مطالب، د حق او باطل، روا او ناروا، حلال او حرام په اړه د قرآن دقيق او عادلانه معيارونه او له ډېرو نورو اړخونو نه هم قرآن معجزه ده، دا د عربو له شعراوو او ليکوالانو نه علاوه د نورو قومونو لپاره هم او تر قيامته معجزه ده.

همدا راز قرآن عظيم الشأن د کافرانو د لجاجت او قساوت په هکله فرمايي چې د دوى زړونه تر تيږو هم کلک او سخت دي، دا ځکه چې له تيږو نه خو ځيني داسي هم شته چې کله ټوټې ټوټې او تجزيه شي، اوبه ترې راوځي، هلته چې فرمايي:

Ȝqó % ‰©& ŧ& ó'$ÚïŧøŞ 'ĝù š• Ÿ㎝Ÿ‰è/ .`Ë Nãçqè Ŵ ¡ % ßé

ßyŧ„ $J9 $kŸË bÎr ãgŧŧ $ŞçŻË ãŧ ÿFƒ $J9 ó'$ f ïŧø$ `Ë bÎr

ª! $$Br «ŧ $ŞŠô z ôË ãÝŧö $J9 $kŸË bÎr âŧJ9$ŞçŸË ß ã÷ Šù

ÇÐÍÈ bqèJè? $ßã @ÿ»óÎ البقره:۷۴

بیا له دې وروسته ستاسو زړونه سخت شول، داسي لکه چي ډبري وي او تر دې هم ډېر سخت او له ډبرو نه خو ځیني داسي دي چي ویالې ترې بهېږي او ځیني داسي چي ټوټې ټوټې شي نو اوبه ترې راوځي او ځیني ئې داسي چي د الله له وېري راپرېوځي او الله له هغه څه چي کوئ ئې غافل نه دئ.

په دې مبارک آیت کي که له یوې خوا د سخت زړو بني اسرائیلو دا حالت انځور شوی چي د مړي د راژوندي کېدو له ستري پېښي نه وروسته هم د دې په ځای چي ایمان راوړي، برعکس ئې زړونه مزید سخت شول، هومره لکه کلکه ډبره او تر دې هم زیات، خو له بلي خوا یو داسي حقیقت په کي توضیح شوی چي انسان فقط په شلمه پېړۍ کي او د قرآن له نزول نه څوارلس سوه کاله وروسته او له ډېرو علمي تحقیقاتو نه بعد ورباندي پوه شو او هغه دا چي د سختو تیږو په ترکیب کي د اوبو مالیکولونه شته، په دې حقیقت هلته پوه شو چي تیږي او منرالونه ئې تجزیه کړل او د ټولو په ترکیب کي ئې د اوبو مالیکولونه وموندل او دا همغه حقیقت دئ چي قرآن په دې الفاظو سره بیان کړی: او له ډبرو نه خو ځیني داسي دي چي ویالې ترې بهېږي او ځیني داسي چي ټوټې ټوټې شي نو اوبه ترې راوځي!! چي کله قرآن دا خبره کوله هیچا دا گمان هم نه شو کولی چي د کلکو ډبرو په ترکیب کي به د اوبو مالیکولونه وي!!

اما دا چي قرآن دلته ويلي چي ځيني تيږي د الله له وېري راپرېوځي، آيا په رښتيا تيږي احساس لري او که دلته کومه استعاره کارول شوې او مقصد ئې فقط دا دی چي تيږي هم په خپل زړه کي نرمي اوبه لري او هم له خپل الله څخه وېرېږي خو د اهل کتابو علماوو نه په خپلو زړونو کي ترحم درلود او نه له الله تعالی وېره؟ بايد پوه شې دا تيږي چي تا ته بې احساسه او بې شعوره ښکاري او سخت زړي او بې رحمه انسانان ورسره تشبيه کوې، داسي نه ده، ته اشتباه کوې، دا تيږه احساس لري، خپل رب پېژني او کله کله د الله له وېري راپرېوځي، ستا د وجود غوښه، مغز، وينه او عصبي رشتې له هغي خاوري جوړ شوي چي يو وخت سخته تيږه وه، ورو ورو په خاورو تبديل شوه، له دې خاوري وني، بوټي، مېوې او دانې راوټوکېدې او همدا ستا په غوښه، مغز،ويني او عصبي رشتو بدلي شوې، که په دې تيږو کي دا کمال نه وی نو په ژونديو شيانو به د هغوی بدلون ممکن نه وو، له هغې به ژوندي شيان نه راپيدا کېدل، تا ته به دا وني او بوټي هم بې احساسه برېښي، دا حيوانات به هم بې شعوره گڼې، خو دا هر يو په ډېرو برخو کي تر تا مخکي دي، د وني د ستې پوستکی په لور وشکوه، وبه گورې چي ډېر ژر په هغه زخمي ځای کي ښويه او سرېښناکه مايع راپيدا کړي، زخم پټ کړي، له چينجيو او مکروبونو نه ئې خوندي کړي، څو ورځې وروسته به گورې چي دا زخمي ځای تر نور پوستکي هم سخت شوی دی، د وني د يوه اړخ يوه څانگه پرې کړه، څو ورځې وروسته به وگورې چي د همدې ځای خوا ته، ترې لاندي يا بر، نوې څانگه

راټوکېدلې، دا د دې لپاره چې ونه غواړي خپل تعادل بېرته برابر کړي، آبله خوا ئې درنه نه شي او په هغه لوري ئې کږه نه کړي. په کوټه کي د گل بوټی کېږده، څو ورځې وروسته ئې وگوره چې د کړکۍ په لوري به مایل شوی وي او دا هڅه به کوي چې ځان نور او رڼا ته ورسوي، هر بوټی پوهېږي چې له زمکي نه کوم مواد جذب کړي او څنگه له دې نه خوندوره دانه یا مېوه جوړه کړي، په محفوظ پوستکي کي او داسي چې ته ئې هم له شکل او رنگ نه خوند اخلې او هم له بوی او ذائقې نه او که ته دا خپل ټول (شعور)، (عقل) او (علم) او خپل ټول پرمختللي وسایل دي په کار واچوې، د دې واړه بوټي او دغي ونې په څېر څه نه شې پیدا کولی. د شاتو موچۍ چې څه جوړوي ستا ټول لابراتوارونه ترې عاجز دي، ډېر حیوانات په خپلو ډېرو حواسو کي له تانه مخکي دي، ځنگلي حیوانات، پشۍ، سپی، غرڅه، مارغان په لیدو اورېدو او د بوی په احساسولو او پېژندلو کي تر تا ډېر ډېر وړاندي دي. ډېر حیوانات د باران، طوفان او زلزلی راتگ تر تا د مخه احساسوي، ته هسي مغرور شوی یې او دوی ته د حقارت په سترگه گورې.

دا یوازې تیږې نه دي چې قرآن د هغوی په هکله دا وینا کوي، قرآن د کائناتو هر څه داسي معرفي کوي چې طوعاً او کرهاً خپل رب ته منقاد دي، په ټول انهماک سره خپل مأموریت او ورکړی شوې دنده ترسره کوي او هر یو ئې د خپل رب تسبیح وایي، خو مونږ د دوی د تسبیح په څرنگوالي نه پوهېږو.

نو د قرآن دا خبره حق ده چې ځیني تیږي د الله له وېري راپرېوځي،

دا تیږي، لوټي، بوټي، ستاسو لاسونه، پښې او پوستکی به د قیامت په ورځ ستاسو په ټولو کړو وړو او هر څه شهادت ورکوي او دا هغه حقیقت دئ چي ساینس ئې د پوهېدو لومړي پړاو ته نږدې شوی، ډېر نور مزل باید ووهي چي مزید حقایق ورته څرگند شي.

همدا راز قرآن عظیم الشأن د جن او انس ډلي مخاطب کوي او فرمايي:

ÍÜ% ôÏ (räŷZ? b& NèÜGÔ$ Ï ∆ Ä S ‘Ry$ Ç¦ö‘F$ ř ³ èJ»ƒ

ÇÌÌÈ 9»Üù=Ý1 ωÎ) šc rāŷZ? Ÿw (räŷR$ Ç ö‘F$ Ñ°q»J¡ 9$

9$R `ÏB Ô#qä@ $J3ø ã @™ö ÇÌÌÈ È$/É3ê$Jãf äw#ä Ä 'Îù

الرحمن:٣٣-٣٥ ÇÌÌÈ Èb#ŽÅÇG^? Ÿx ù Ó $tér

اې د پېریانو او انسانانو ټولیه! که کولی شئ چي د آسمانونو او زمکي له قطرونو تېر شئ "او بل لوري ته ئې ووځئ" نو ننوځئ، نفوذ نشئ کولی مگر په قوت او ځواک سره. نو د خپل رب له کوم کوم نعمت نه انکار کوئ؟!

په تاسو باندي به د اور خالصي لمبې رالېږل کېږي او ویلي شوي شیان، چي یو د بل مرسته به نشئ کولی.

په دغه حقیقت چي قرآن څوارلس پېړۍ مخکي ورته اشاره کړې، د ساینس نړې اوس او په دې وروستۍ پېړۍ کي پوه شوه چي د آسمانونو په لوري او فضا ته د ختلو په دوران کي به انسان له داسي مشتعل او

سوزنده سماوي اجرامو سره مخامخ کېږي چې د اورلمبو ته ورته وي.
هماغه څه چي قرآن کريم ځوارلس پېړۍ د مخه د "شواظ من نار" په نامه ياد کړي. همدا راز د زمکي زړه ته د نفوذ او ننوتو په صورت کي به انسان د زمکي د بهرني او سوړ قشر نه وروسته ورو ورو هغي برخي ته رسېږي چي هلته هر څه د تودوخي د لوړې درجې په وجه ويلي او مذاب دي، کوم ته چي قرآنکريم "نحاس" ويلي.
دغه مطلب ته قرآن مجيد په دې آيت کي هم اشاره کوي:

âqß? š† ïF #Œtù Ú öF$Ñ3Î # Åø b& ä$J¡ 9$'Î `B Läê߃ä

ÇÊÏÈ الملک:۱۶

آيا خوندي شوي يئ له هغه چي آسمان کي دئ، له دې چي په زمکي کي مو ښخ کړي چي ناڅاپه به بيا خوځي؟
په دې مبارک آيت کي چي د قرآن يو بل علمي اعجاز زمونږ مخي ته اينښودل کېږي: څو اساسي مطالبو ته اشاره شوې:
الف: مگر گمان کوئ دا آواره زمکه چي تاسو ته ئې پر خپلو اوږو ځای درکړی، او ستاسو د رزق او روزي د تأمين وسيله ده، همداسي به د تل لپاره ستاسو په خدمت کي وي او دا اوسنی حالت ئې تلپاته، مستمر او ثابت دئ او هيڅکله به تغيير په کي نه راځي؟ مگر له دې هيڅ وېره نه لرئ چي د عالم ټولواک رب له بره دا فرمان صادر کړي چي د زمکي دا آرام او ډاډمن حالت بدل کړي، داسي چي نه نور ستاسو په خدمت کي وي، نه

تاسو پر خپلو اوږو یوسي، او نه رزق او روزي درکړي، بلکي برعکس ستاسو په هدیرې بدله شي، تاسو تر خاورو لاندي کړي، سخته خوځېدا او لړزېدا ئې په خپلو سترگو وگورئ؟!! څه شي ډاډه کړي یئ؟ څه شي د داسي حالت له راتلو مطمئن کړي یئ؟ د دې کاذب ډاډ او اطمئنان لپاره څه دلیل لرئ؟

ب: په دې آیت کي د خسف: د زمکي کښېناستل او ننوتل له (لړزېدا او خوځېدا) سره یو ځای ذکر شوی، د بیان اسلوب داسي دی چي ښیي که د زمکي کومي برخي کي خسف رامنځته شي نو لړزېدا به ورپسې وي، او دا هماغه خبره ده چي ساینس ئې نن د زمکي د زلزلو د لاملونو په هکله کوي. علمي تحقیقات ښیي چي د زلزلې یو اساسي سبب خسف دئ، وایي چي د زمکي منځنۍ برخه، د سختي تودوخي په وجه د خوټېدو په حال کي ده او هر څه ئې ویلي او ذوب شوي دي، دا توده او ویلي برخه په کلک پټوکي چي کلکي ډبري ته ورته دئ، احاطه شوې، د زمکي پورتنۍ خاورینه برخه د همدې ډبرین پوټکي په ذریعه له منځنۍ برخي بېله شوې، کله چي دا ډبرین پوټکی، د زمکي په کومي برخي کي، د برني یا داخلي فشار او د نورو عواملو په نتیجه کي مات شي او د زمکي هماغه برخه د مذاب او ویلي موادو د پاسه واقع شي، هلته زلزلې پیل شي. کوم مطلب چي په دې آیت کي د خسف او زلزلې په اړه ویل شوی، یوازي په تېري پېړۍ کي او له ژورو څېړنو او تحقیقاتو وروسته انسان ته معلوم شو.

قرآن د انسان د پیدایښت د بېلو بېلو مراحلو په هکله فرمايي:

’î þzÿÖçþ Yù _ šêÇÌÈ &üÛ `Ë 7#»=ß `Ë `» ¡ ŠΜ$$Y)þ= z ó)9r

þzóÒ ä p)=è$$Z)þ= , ù þZ)=æ pÿÖZ9$$Z)þ= z Ôê ÇÌÈ &üÅB 9#•%

þRÛ± S& Ôê $Vt¤ O»àÏë$$ $Rö¡ 3ù $V»àä þóÒ 3$$ $Z)þ= , ù

ÇÍÈ ûüÉ)»f $$ß ¡ ôm& ª! $8 ‘$7Fù •z #ä $)ùz   المؤمنون: ۱۲-۱۴

او يقيناً چي انسان مو د ختې له خلاصې پيدا کړ، بيا مو هغه د ټيکي په مضبوط ځای کي يوه نطفه وګرځاوو، بيا مو دا نطفه يو راځوړند توکی کړ او بيا مو دا علقه د غوښي يوه ژوولې ټوټه کړه، نو دا د غوښي ټوټه مو هډوکي کړل، نو هډوکي مو په غوښه پټ کړل، بيا مو په بل پيدايښت کي پيدا کړ، نو مبارک دئ تر ټولو غوره خالق.

علم ته له څوارلسو پېړيو وروسته دا خبره ځرګنده شوه چي د انسان جوړښت د خاوري د اجزاوو له خلاصې څخه دئ او د ده په وجود کي د خاوري ټول اجزاء را غونډ شوي او په دې هم پوه شوی چي په ماشوم باندي د مور په رحم کي همغه مراحل او پړاوونه يو په بل پسې راځي چي په پورتني آيت کي ذکر شوي، د نطفې په شکل کي راپيدا شي، ورو ورو دا نطفه په داسي تړل شوې ويني بدله شي چي ژورې ته ورته وي، او بيا د داسي يوې ټوټې غوښي شکل غوره کړي چي ژوول شوې ته ورته وي، وروسته د ده هډوکي راپيدا شي او بيا دغو هډوکو ته غوښه ور واغوستی

شي او په پای کي د یوه مکمل ماشوم شکل غوره کړي او دنیا ته راشي.

همدا راز ټول هغه څه چي قرآن تحریم کړي او د انسان لپاره ئې مضر ګڼلي، علم ورو ورو هغه پېژندلي او په اضرارو ئې پوه شوي. د مثال په توګه قرآن څوارلس پېړۍ د مخه شراب تحریم کړل او د انسان لپاره ئې تاواني او مضر وګڼلو، هغه مهال چي قرآن دا پرېکړه خلکو ته اوروله کافرانو او د اسلام مخالفینو ته د دې خبري منل ګران وو چي واقعاً شراب انسان ته تاوان رسوي، خو نن علم په دې پوهېږي چي واقعاً شراب د انسان صحت ته مضر دئ او له هغه نه اجتناب په کار دئ.

په قرآن کي دې ته ورته آیتونه ډېر زیات دي چي ثابتوي دا کتاب د داسي علیم او پوه ذات له لوري لېږل شوی چي د عالم په ټولو اسرارو پوه دئ. که خدای کول او فرصت مو پیدا کړ ټول هغه آیتونه به په تفصیل سره وڅېړو کوم چي علم په ډېر زحمت او تکلیف سره او له ډېر اوږد مزل وروسته پرې پوه شوی. پوښتنه دا ده چي د دې کتاب حامل څنګه په هغو اسرارو پوه شو چي نور انسانان څوارلس سوه کاله وروسته پرې پوهېږي او هغه هم د ډېرو دقیقو، پېچلو، پرمخ تللو او مډرنو وسائلو په مرسته، په هغه صحرایي ټولني کي چي د باسوادو او په لیک لوست پوهو کسانو شمېر ئې لسو ته نه رسېدو!! پیغمبر علیه السلام د عالم د مختلفو برخو په اړه دومره دقیق معلومات له کومي منبع ترلاسه کړل، هغه معلومات چي د نړۍ ستر ستر علماء او ساینس پوهان نن پرې پوهېږي او ایمان راوړي؟ دا ولي د غرب معروف شخصیتونه او نومیالي علماء په دې

خاطر په دې کتاب ایمان راوړي چې ګوري د ساینس دقیقي څېړني او علمي لاسته راوړني همغه خبره کوي چې په قرآن او د پیغمبر علیه السلام په احادیثو کي څوارلس پېړۍ مخکي ویل شوې، دې نتیجې ته رسېږي چې د اسلام په حقانیت ایمان راوړي او ووایي: انسان باور نشي کولی چې د قرآن دا دقیقي او علمي ویناوي دي د یوه داسي انسان شخصي نظریات وي چې په څوارلس سوه کاله مخکي محیط او اجتماع کي ئې ژوند کولو. قرآن د خپلو علمي او دقیقو ویناوو له پلوه داسي ستره معجزه ده چې د یوه عاقل او منصف انسان د اقناع لپاره کفایت کوي، لکه چې الله تعالی د دې الهي کتاب په اړه فرمایي:

’Îžc Ĵ Óûÿæ 4 ¨Fã = »FÅ6 $7 øã $Zø R& $R& Óûÿ8 ƒ Ó9r&

ÇÎÈ šc qãZÏsãÇq)Ï 3 •ò2 Ër ZJôm•9 š• Ï%Œ العنکبوت: ۵۱

آیا دا ورته کفایت نه کوي چې موږ په تا باندي هغه کتاب نازل کړی چې دوی ته لوستل کېږي؟! یقیناً چې په دې کي هغو خلکو لپاره رحمت او پند دئ چې ایمان راوړي.

یعني په چا کي چې د ایمان راړولو استعداد وي هغه ته دا کتاب په خپله د معجزې او دلیل په توګه کافي دئ، تر دې نه لویه او ستره معجزه نشته. که څوک لږ له شفاف ذهن سره او د حق موندلو له تلوسې او تندي سره قرآن ته رجوع وکړي نو یقیناً چې د قرآن هره وینا به د دې عالم او د عالم د هر څه په اړه هومره علمي او دقیقه ومومي چې ورته ثابتوي دا

کتاب هغه چا نازل کړی چي د دې ټول عالم او د عالم د هر څه په هکله جامع علم لري، دا کتاب د هغه چا له لوري راغلی چي علم ئې په زمان او مکان پوري محدود نه دئ، هیڅ شي او حقیقت ئې ترې پټ نه دئ، د ده د علم په وړاندي داسي حجاب نشته چي د یوه شي په حقیقت د پوهېدو مانع شي، موږ په دې کتاب کي ګورو چي د هر څه په باب ئې هره وینا او قضاوت دقیق او صحیح دئ، دا دقیق او سل په سلو کي صحیح او علمي قضاوتونه او پرېکړي موږ ته ثابتوي چي د دې کتاب لېږونکی د هر څه په اړه جامع او کامل علم لري، له دې ناحیې قرآن معجزه ده او د پیغمبر علیه السلام په حقانیت شهادت ورکوي.

په کتاب د ایمان غوښتني

په الهي کتاب د ایمان غوښتني په مختصره توګه دا دي:

د کتاب په باب شک او شبهه نه کول

په الهي کتاب د ایمان لومړی تقاضا دا ده چې په دې کتاب د ایمان مدعي به د هغه په هري وینا د زړه له تله پوخ باور لري او د هیڅ وینا په اړه به ئې شک او بدګماني نه لري، په هیڅ حالت کي به د کتاب د پرېکړو او فیصلو په هکله، د احکامو او اوامرو په باب، د قضاوتونو او څېړنو په ارتباط، له مؤمنانو سره د شوو وعدو په اړه، کافرانو ته د ګواښونو او وعیدونو په هکله شک نه کوي، په دې به ئې بشپړ باور وي چې کافرانو ته متوجه ګواښونه به هرومرو ترسره کېږي، له مسلمانانو سره شوې وعدې به حتماً سرته رسي، د عالم او د انسان په اړه ئې چې کوم قضاوتونه کړي هغه به تحقق مومي، وړاندویني به ئې ترسره کېږي، په دې به بشپړ او کامل باور لري چې د انسان د دنیوي او اخروي سعادت یوازنۍ لار همغه ده چې دې کتاب په ګوته کړي او شقاوت او بدمرغي ئې په همغه څه کي

په کتاب د ایمان غوښتني

چي دې کتاب ښودلي، په دې ټولو خبرو به کامل او راسخ ایمان لري او د کتاب د قضاوتونو، پرېکړو، وعدو او وعیدونو په هکله به په هیڅ صورت کي شک نه کوي، که ته ډېر ضعیف یې او دښمن درته زیات قوي او ځواکمن برېښي، مورچل ئې قوي او مستحکمه او په نظامي لحاظ توازن د هغه په ګټه، خو ته به په دې باور وې چي نه ستا ضعف او کمزوري د الله تعالی د وعدو تحقق ځنډوي او نه د دښمن ځواکمن ظاهر د الله تعالی د وعید مخه نیولی شي، که څه هم ته ضعیف او ناتوانه یې، خو الله تعالی په خپل کتاب کي له تا سره وعده کړې چي آخري فتح به ستا وي، د دې وعدې د حتمي تحقق په اړه به هیڅکله شک نه کوې، دا چي کتاب وایي د ظالمانو انجام وخیم دئ، الله به ئې مؤاخذه کوي، خو په ظاهر کي داسي برېښي چي د دوی اقتدار به دوام کوي، دا مجلل قصرونه، مضبوطي کلاګاني، مستحکم سنګرونه، مجهز فوځونه او پراخ امکانات به د دې مخه نیسي چي اقتدار ئې پای ته ورسېږي او واکمني ئې نسکوره شي، که څه هم ستا او د دښمن ظاهري وضعیت داسي برېښي او تا ته خپله بریا او د دښمن ماتې ګرانه او حتی مستحیل برېښي، خو که ته په کتاب ایمان لرې او هغه یقیناً د الله تعالی له لوري ګڼې، نو نه به د خپلي وروستۍ بریا په باب شک کوې او نه د دښمن د حتمي ماتې او زوال په اړه. هیڅ حالت باید ستا په زړه کي د الهي کتاب د پرېکړو او قضاوتونو په اړه شک راولاړ نه کړی شي، په کتاب د ایمان لومړۍ غوښتنه همدا ده چي انسان به د هغه د قضاوتونو، احکامو، وعدو او وعیدونو په اړه شک نه کوي، لکه چي قرآن فرمایي:

په کتاب د ایمان غوښتني

ÇËÈ `ŠÉFßÙ “ ÝÁè ïn‹Ü ¡=ƒ‘ Ÿ Ü »GÅ6 ßß$7 Ï‰Œ البقره:۲

دا هغه کتاب دئ چي شک په کي نشته، متقیانو ته لارښود

یعني هیڅوک نشي کولی په دې سپېڅلي کتاب کي د شک ځای او مورد په ګوته کړي، دا بېله خبره ده چي ناپوه او جاهل کسان به د هغه په نسبت شک کوي، خو هیڅ څوک په دې کتاب کي داسي څه نشي موندلی چي هغه د شک وړ وي، او یو عاقل او باانصافه انسان د هغه د هغه په اړه شک وکړي، "لاریب فیه" په هغه کي هیڅ شک نشته.

همدا راز په سوره سجده کي فرمایي چي:

ÇËÈ ûüÜ=»èßßÉ § `B ïnŠÜ =ƒ‘ Ÿ É »GÅ6 ßß@ƒÍ\? السجده:۲

د دغه کتاب چي شک په کي نشته لېږنه ئې د رب العالمین له لوري ده.

یعني دا کتاب هغه الله رالېږلی چي د دې ټول عالم رب، پیداکوونکی، ساتونکی او پالونکی دئ، هغه ذات چي د ټول عالم په هکله وسیع علم لري، دا ځکه چي ده پیدا کړي، د هر څه پالنه او روزنه کوي، همغه الله دا کتاب رالېږلی، نو ځکه به په هغه کي د هیڅ نوعه شک او شبهې مجال او احتمال نه وي.

تدبر

په الهي کتاب د ایمان بله تقاضا دا ده چي په هغه کي به انسان تدبر کوي او په مفاهیمو به ئې ځان پوهوي، نه د کتاب یوازي لوستل او یوازي ذکر او

په کتاب د ایمان غوښتني

تلاوت کافي دئ، او نه دا چي ته هغه يو مقدس او سپېڅلی کتاب وګڼې، د درناوي او احترام لپاره ئې په دسمالونو کي تاو کړې او بر ئې په تاخچه کي کېږدې او د دې خبري کلک مدعي وې چي په هغه ایمان لرې !! د کتاب تعلیم، په هغه کي تدبر او تفکر، په کتاب باندي د ایمان غوښتنه ده، لکه چي قرآن فرمایی:

Ç È brãsyF? Nà6 è9 ÏM»ƒ F$Ñã ª ! $Ûî7ãš• Ï ‹ . ...

البقره: ۲۱۹

الله همداسي آیتونه درته بیانوي تر څو تفکر وکړئ.
یعني دا آیتونه ئې رالېږلي تر څو په هغه کي غور او تفکر وکړئ.
انبیاوو خپلو امتونو ته ویلي:

Aqà/ Sè oß$¨Z9$# Nßs ãr = »G2ÅÈ$ª ! $ç¸îsã b& @;Ï b%. $B

$JÎ `¿Ï»/‘ (qçqä `Å9r «! $ÈrB `Ï ’k#Ÿ$6Ïã (qçqä Ä $Z=Ï

ÇÈ bqß$â6? óOçFZä $JÎr = »G2Å$bqßÏèÎ óOçFZä آل عمران: ۷۹

هیڅ انسان ته نه ښایي چي الله تعالی ورته کتاب، حکم او نبوت ورکړي او بیا هغه "له دې الهي پېرزویني وروسته" خلکو ته ووایي: له الله تعالی علاوه زما بندګان شئ ! بلکې "د دې برعکس هغه ته دا ښایي چي" ووایي: د دې لپاره باید خدای پالونکي شئ چي تاسو خو نورو ته دا کتاب ورزده کوئ او په خپله ئې لولئ.

په کتاب د ایمان غوښتني

يعني هر پيغمبر خپل امت ته ويلي چي خدای پالونکي او رباني شئ، د الله تعالی بندگي وکړئ او د هغه ربوبيت ته غاړه کېږدئ، په دې سبب چي تاسي د کتاب تعليم او تدريس کوئ.

گورئ چي په دې آيت کي د کتاب تعليم او تدريس يادونه شوې او هغه د يوه مؤمن قوم ځانگړتيا گڼل شوې، که موږ په کتاب د ايمان دعوی لرو نو بايد په کتاب ځان پوه کړو او نورو ته ئې ورسوو، د هغه تعليم او تدريس به کوو، دغه مطلب ته په بل ځای کي داسي اشاره شوې.

$YÏ»ƒ#ä NåÅøæ (qè÷ƒ NåÅ6 ZÏB wqß™‘ Nà6‹Ïù $uZù™y‘ö‘r& !$yJx.

NåÅ9 $B NäÎÏkèçr pJò6 Ïtø:$r =»GÅ3ø9$# NåÅ6 ÎÏkèçr NåÅ6 ŠÏj.“tƒr

ÇÊÎÊÈ bqßJn=÷è? (qçRqä3? البقره:۱۵۱

همداسي لکه چي په تاسو کي مو ستاسو له منځه داسي پېغمبر درولېږو چي زما آيتونه درباندي لولي، ستاسو روزنه کوي، علم او حکمت درښيي او هغه څه درښيي چي نه درباندي پوهېدئ.

دغه مطلب د قرآن په گڼ شمېر آيتونو کي راغلی چي د پيغمبرانو عليهم السلام دعوت په څو اساسي خبرو کي خلاصه شوی: د کتاب تلاوت، د خلکو روزنه او تربيه او خلکو ته کتاب او حکمت ښودل.

په کتاب باندي د ايمان يوه مهمه تقاضا دا ده چي انسان به نه يوازي دا کتاب حق گڼي او باور به لري چي هره وينا ئې رښتينې ده، بلکي د کتاب

په کتاب د ایمان غوښتني

په محتوی او د وینا په مقصد او مفهوم به ئې ځان پوهوي، دا کافي نه ده چې د ایمان دعوی وکړي او هیله من وي چې جنت ته به درومي، دوزخ ته به نه ځي مګر د څو ورځو لپاره، په حقه دئ او الله ئې مل دئ، د ده په اړه به ټولي هغه وعدې ترسره کېږي چې الله تعالی له خپلو مؤمنو بندګانو سره کړې دي. قرآن عظیم الشأن په همدې ارتباط د اهل کتابو د امیانو په هکله فرمایي:

žvĵ Ŀëè ÷bĵr ¥Î$B& wĵ = »GÅ$$ šc qB=ê ƒ Ÿw bq•Bé Ŀëĵ Br

ÇĐÑÈ bqZŽƒ البقره:۷۸

او له دوی نه ځیني امي (نالوستي) دي، له څه هیلو پرته نور په کتاب نه پوهېږي او دوی نه دي مګر ګمان کوونکي.

یعني علماء او اهل کتاب ئې داسي دي چې په خپل لاس لیکلې او له خپل غرض او مرض نه راخوټېدلې فتوی ګاني الله تعالی او د هغه دین ته منسوبوي، هدف ئې دا وي چې په دې سره څه متاع، یو ټوک ډوډۍ او کومه چېنه او پګړۍ ترلاسه کړي، خو عوام ئې داسي چې په کتاب او د هغه په لارښوونو خبر نه دي، په کتاب د ایمان دعوی فقط دومره کړي چې په دوی کي ئې څه دروغجني هیلي او امیدونه راولاړ کړي او څه ګمانونه ورسره راپیدا شوي، هیلي ئې دا دي چې جنت ته به درومي او ګمان ئې دا چې د کتاب او الهي لارښوونو په اړه دوی کوم تصور لري او خپلو منحرفو مذهبي مشرانو ورته څه ویلي، همدا حقیقت دئ او د الهي حقیقي دین

په کتاب د ایمان غوښتني

اصلي غوښتنه، دا دواړه ډلي (ټگمار او دين پلورونکي علماء او له دين نه بې خبره عوام) د تأسف وړ دي خو اصلي مجرمان او د ډېر تأسف وړ هغه علماء دي چي دين تحريفوي او د دنيا په متاع ئې پلوري!!

گورئ چي د اهل کتابو بې سواده طبقه له هغه وروسته چي بې لاري شول او الهي کتاب ته ئې شا کړه نو له دوی سره لدې نه پرته بل څه پاته نه شول چي څه هيلي او تمنيات ورسره وي او څه هم گمانونه او تصورات، له کتاب نه د دوی ټول علم همدومره وو چي څه هيلي ئې په زړه کي راپيدا شوې او څه گمانونه او تصورات ئې په دماغ کي، خو نه هيلي کافي دي او نه گمانونه، دلته داسي علم په کار دئ چي په يقين او ايمان بدل شي، د کتاب د محتوی په نسبت علم، په هغه د ايمان لپاره مقدمه ده، دا علم دئ چي په ايمان منتج کېږي.

تاسو پوهېږئ چي زموږ په پيغمبر عليه السلام لومړی وحي او لومړی الهي هدايت، له څه نه عبارت دی؟ له قرائت، علم او قلم نه.

ÙÈ$ÇËÈ @ã ôË `»¡ M ,={ ÇÈ ,={ “Ï%$ 7 Îr ÉÓ$ Ù%$

Ï>è/ Ó9 $B `»¡ MO=æ ÇÍÈ É=)ø$ O=æ “Ï%$ÇÌÈ ã•øR$ 7 š‘r

ÇÎÈ العلق: ١-٥

ولوله په نوم د خپل رب، هغه چي پيدا ئې کړ. انسان ئې له ځوړندو پيدا کړ. ولوله چي رب دي ډېر کريم دئ. هغه چي په قلم ئې پوهه ورکړه.

انسان ته ئې ورزده کړل څه چي نه پرې پوهېدو.

په دې مبارکو آیتونو کي څو مهمي خبري زمونږ پام ځان ته جلبوي:

الف: د الله تعالی له لوري وحي د اقرأ (ولوله) په امر پیل شوې او دا ښیي چي د اسلام له نظره د (لوست) مقام او منزلت څومره لوړ دئ او څومره اهمیت لري، دا د الله تعالی لومړی امر دئ، په دغه امر سره ئې د وحي لېږل پیل کړي.

ب: لوستل د خپل رب په نامه او د هغه په مرسته پیل کړه، هغه رب چي هر څه ئې پیدا کړي، ته او دا هر څه یوازي یو رب لرئ، چي هم ستا رب دئ او هم د نورو ټولو مخلوقاتو رب.

ج: په (قرائت)، (علم) او (قلم) سره هم انسان ته پر نورو مخلوقاتو فضیلت ورکړی شوی او هم په خپله د انسانانو تر منځ یوه ته پر بل فضیلت.

د: (قلم) د زده کړي او پوهي ډېره اغېزمنه وسیله ده، په دې سره انسان د دې مجال ترلاسه کوي چي په ډېرو هغو حقایقو پوه شي چي له بلي لاري پرې پوهېدل ورته ممکن نه وو

هـ: لکه څنګه چي دلته د (علم بالقلم) الفاظ په دې معنا دي چي انسان ته له قلم نه د استفادې استعداد ورکړی شوی، الله تعالی د هغه په فطرت کي دا ملَکَه ایښې چي قلم جوړ کړي، خپل ما في الضمیر ولیکي او نورو ته ئې انتقال کړي او له دې نه د زده کړي او تعلیم او تعلم وسیله جوړه کړي، همدا راز په نورو آیتونو کي دې ته ورته راغلي الفاظ لکه (علمه البیان) او

په کتاب د ایمان غوښتني

(علم آدم الاسماء کلها) هم هغو استعدادونو ته اشاره کوي چې انسان ته ورکړی شوي، انسان ته د (بیان) مَلَکه ورکړی شوې، کولی شي خپل (مافی‌الضمیر) اظهار کړي او له کلماتو او الفاظو نه په استفادې سره خپل قصد، هدف، نظر او پیغام تشریح او توضیح کړي، هغه ته د هر څه د پېژندو او په هر څه د یوه مناسب نوم ایښودو استعداد ورکړی شوی، هغه کولی شي خپله پوهه د نومونو په قالب کې ترتیب، تنظیم او حفظ کړي او نورو ته ئې انتقال کړي. دا د انسان یوه ځانګړتیا ده، دا صفت په نورو مخلوقاتو کې نشته، په دې سره الله تعالی انسان ته پر ټولو مخلوقاتو فضیلت او شرف ورکړی.

ګورئ چې لومړی وحي د (ولوله) په امر سره شروع شوې او له علم او قلم نه بحث کوي، له دې نه په څرګنده توګه معلومېږي چې علم د ایمان پیل او مقدمه ده. همدا راز فرمايي:

ïnŠü {ríß `q9 «! $Î ôï Ÿ‰Zä ôÏB b%. öqs9ur b#uäöà)ø9$# brãç/tFtƒ Ÿxsùr&

النساء:۸۲ ÇÑËÈ #ZŽÏWx. $Z»n=ÏF÷z$#

نو آیا په قرآن کې تدبر نه کوي، که هغه د ماسوی الله له لوري وی نو حتماً به ئې ډېر اختلاف په کې موندلی وو.

قرآن په درویشتو کلونو کې بشپړ شو، په دې اوږدې مودې کې په پېغمبر علیه السلام رنګارنګ حالات راغلل، هر حالت په انسان کې خاص مشاعر او عواطف راولاړوي، افکار او نظریات ئې تر خپل اغېز لاندې

نیسي، د ضعف د حالت احساسات او خبري ئې بېلي وي او د قوت د حالت جذبات او افکار ئې بېل، د غضب په حالت کي ئې وینا او پرېکړي له قهر او غصې ډکي، خو چي قهر ئې سوړ شي او غصه ئې کښیني نو په خپلو خبرو پښېمانه وي او د ترمیم هڅه ئې کوي، خو پېغمبر علیه السلام په داسي حال کي چي په سر کي یوازې وو، د ګوتو په شمېر کسانو ورباندي ایمان راوړ، خپل قوم ورسره مخالفت وکړ، د مخالفینو سرخېل ئې یو تره وو، خپلو زامنو ته ئې وویل چي د محمد (علیه السلام) لوڼي طلاقي کړئ، هغوی دا کار وکړ، یاران ئې تر تعذیبونو لاندي، هجرت ته مجبور شو، سختي ورځي ورباندي راغلې، دا حالت ورو ورو بدل شو، پلویان ئې زیات شول، د بریاوو او فتوحاتو مرحله ئې پیل شوه، دښمن ته ئې په وار وار ماتې ورکړه او تر رحلت نه مخکي نږدې ټول حجاز د ده تر واکمنۍ لاندي راغی، دغه قرآن په ټولي دغي مودې کي، له خپلو ټولو لوړو ژورو، ستونزو، کړاوونو، ماتیو او بریاوو سره، ورو ورو بشپړ شو، خو نه ئې په الفاظو او کلماتو کي اختلاف رامنځ ته شو او نه ئې په مطالبو کي د حقیقت خلاف یوه وینا او یو لفظ تر سترګو شو، دا خبره د انسان له وس نه ډېره ډېره اوچته او ورته محال اوناممکنه ده چي د درویشتو کلونو ټولي خبري ئې رښتیا ثابتي شي او یوه ئې د حقیقت خلاف او د ده د خپلو وینا ګانو خلاف ترسترګو نه شي، که دا قرآن له الله پرته د بل چا له لوري وی نو هرو مرو به ئې په متن کي هم او په مدعا او مفهوم کي هم ډېر اختلافات موندل شوی وو، دا کافي ده چي ومنئ پېغمبر علیه السلام د الله استازی او

په کتاب د ایمان غوښتني

قرآن د الله کتاب دی.

که څه هم د آیت مدعا عامه ده خو دلته خطاب منافقینو ته متوجه دئ او دوی ته ویل شوي چي ستاسو د منافقت اصلي وجه دا ده چي نه پر پېغمبر د الله د استازي په حیث ایمان لرئ او نه پر قرآن د الله د کتاب په توګه.

چي یو کتاب په درویشتو کلونو کي بشپړ شي، د ټول کتاب بېل بېل اجزاء او د هر جزء بېلي بېلي برخي د دې اوږدې مودې په مختلفو مراحلو کي نازلي شي او د یوه بل څنګ ته ترتیب او تنظیم شي او په دې توګه ورو ورو د مکمل کتاب بڼه غوره کړي، خو نه په ادبي لحاظ د هر جزء په بېلو بېلو برخو کي څه توپیر راشي او نه ئې په مدعا او محتوی کي څه اختلاف او بدلون راشي، له سره تر پایه پوري، د دې کتاب په هیڅ برخي کي، هیڅوک کوم اختلاف، توپیر او تناقض ونشي موندلی، دا په خپله دا حقیقت په ډاګه کوي چي د دې کتاب لېږونکی هغه علیم او خبیر ذات دئ چي د زمانې په بدلېدو رابدلېدو سره نه په ده کي تبدیلي راځي او نه ئې په علم کي.

موږ په انساني ټولني کي ستر ستر لیکوالان ګورو چي د ځوانۍ او زوړوالي لیکني ئې، د سختو شپو ورځو او د آرامو حالاتو لیکني ئې، د تېرکال او راتلونکي کال لیکني ئې، له یوه بله هومره توپیر لري چي مقایسه کېدی نشي، په مسلسل ډول په خپلو لیکنو، څېړنو او نظریاتو کي تجدید نظر کوي، خپل آراء تصحیح کوي، په خپلو اشتباهاتو اعتراف

کوي، چي د هر عالم او مفکر لیکني او کتابونه وګورئ خامخا به د هغه د نن او څو کاله د مخه نظریاتو کي ژور توپیر او اختلاف ومومئ، خو د الله جل شأنه په کتاب کي څوک اختلاف او توپیر نشي په ګوته کولی.

که چېري له الله : #ŽÏŸ2 $y7»Ï-z $ÏhŠÏù (#r߉y`uqs9 «!$# ÎŽöxî ωYÏã ô`ÏB šc%x. öqs9ur

تعالی پرته د بل چا له خوا وی نو حتماً به ئې په هغه کي ډېر اختلاف موندلی وو.

د ص په سورې کي دا مطلب په دې الفاظو راغلی:

(q9t6ø‹uÏj9 Ô8t»t6ãB y7ø‹s9Î) çm»oYø9t“Rr& ë=»tGÏ.

ÇËÒÈ É=»t6ø9F{$ ص:۲۹

دا هغه مبارک کتاب دئ چي ستا لوري ته مو نازل کړ تر څو د هغه په آیتونو کي تدبر وکړي او د عقل خاوندان ترې پند واخلي.

ګورئ چي دا کتاب د عقلمنو لپاره راغلی، تر څو په هغه کي تدبر وکړي او پند ترې واخلي، دا کتاب د دې لپاره نه دئ نازل شوی چي ته ئې په جامو کي ونغاړې، په تاخچه کي ئې کېږدي اوکله کله ئې د دې لپاره راکوز کړې چي په هغه باندي قسم یاد کړې، او یا د رخصت کولو په وخت کي د هغه له لاندي خپل زوی او ورور تېر کړې او ورته وائې دا قرآن دي حافظ او ناصر شه، دا قرآن دي وساته، برعکس دا کتاب د دې لپاره راغلی چي په هغه کي تدبر و کړې او د عقل خاوندان له هغه نه پند و اخلي، د

په کتاب د ایمان غوښتني

تفکر، تدبر او پند اخیستلو لپاره راغلی.

د حکمیت او قضاوت لپاره کتاب ته رجوع

په دې کتاب باندي د ایمان بله مهمه غوښتنه او تقاضا دا ده چي د حکمیت او پرېکړې لپاره به دې کتاب ته رجوع کېږي، شخړي به په هغه حل و فصل کېږي، نزاع او اختلاف به هغه ته راجع کېږي، د کتاب فیصله به وروستۍ فیصله ګڼل کېږي، دا کتاب به د اختلافاتو د حل و فصل یوازینۍ او ورستنۍ مرجع ګڼې، که دا اختلاف فکري وي، که اعتقادي وي، که حقوقي وي او که سیاسي او اجتماعي، د فرد او فرد ترمنځ وي، که د فرد او اجتماع ترمنځ او که د دولت او ولس تر منځ وي. دا لاړښود کتاب د دې لپاره لېږل شوی چي د خلکو ټول منازعات او اختلافات هغه ته راجع او هغه په رڼا کي حل و فصل شي، دا کتاب د اختلافاتو د ختمولو او د ژوند په ټولو برخو او قضایاوو کي د خلکو د یووالي او وحدت ضامن دئ، خو متأسفانه دا د وحدت کتاب، دا د اختلافاتو د رفع کولو او د نزاع او د لانجو د حل و فصل وروستۍ مرجع، نن ناپوهو او غرضي خلکو په خپله د اختلاف وسیله ګرځولی، څوک چي د وحت ضامن او د اختلافاتو او لانجو د حل و فصل ضامن کتاب د اختلاف وسیله جوړوي له دې کتاب سره ستره جفا کوي، په داسي حال کي چي الله تعالی فرمایي: په څه کي چي تاسو اختلاف وکړ، باید کتاب ته ئې راجع کړئ، الله او د هغه رسول ته ئې راجع کړئ، تر څو ستاسي اختلاف ختم کړي او وروستۍ فیصله درکړي،

تاسي د جهل او ناپوهۍ په وجه په خپلو منځونو کي اختلاف کوئ، الله جل جلاله دا کتاب رالیږلی تر څو تاسي ته حقایق څرگند او ستاسو اختلافات رفع کړي، ولي همدغه د اختلافاتو د حل و فصل وروستۍ مرجع، ځینو د اختلاف وسیله گرځولې.

همدا راز قرآن فرمایي:

71‘& $ÿ3 Ä $Z9$ûü/ Näé Gï Ës $Ô = »GÅ$ 7 øÏ $Z9‘R& $RÎ

ÇÎÈ $V‹Å z ûüÏ$, ÿ ` ã?Ÿr ª! $ النساء: ۱۰۵

بې شکه چي تا ته مو دا په حقیقت ولاړ کتاب رانازل کړی، تر څو د خلکو ترمنځ د هغه څه مطابق حکم وکړې چي الله درښودلي او د خائنانو لپاره شخړه کوونکی مه شه.

د دې آیتونو لپاره چي کوم شأن نزول بیان شوی هغه د آیت په معنی ښه پوهېدو کي ډېره مرسته کوي: د یوه صحابي له کوره غلا وشوه، غل د مسلمانانو د یوې قبیلې غړی وو، د غلا مال ئې د خپل کور په ځای د یوه یهودي ملگري کور ته ورساوو او هغه ته ئې د خپل مال په نامه د ساتلو لپاره ورکړ، سبا د مال خاوند په همدغه کس د غلا شک وکړ، قضیه تر پېغمبر علیه السلام ورسېده، له پوښتنو گروېږنو وروسته معلومه شوه چي غلا شوی مال د یهودي په کور کي دئ، هغه وویل چي دا خو همغه غله ده ته په دغه شپه امانت پرېښود، غله انکار وکړ، خپلوانو، ملگرو او قبیلې ئې له ده نه دفاع پیل کړه، پېغمبر علیه السلام ته راتلل او د ده په

په کتاب د ایمان غوښتني

برائت به ئې تأکید کاوو، مال د یهودي له کوره وتلی وو، غله انکار کاوو او ډېرو مسلمانانو له ده نه دفاع کوله او هغه ئې برئ ګاڼو، ځینو په دې خاطر له ده نه دفاع کوله چي خپله قبیله له بدنامۍ وژغوري، ځینو په دې خاطر دی برئ ګڼلو چي دی مسلمان دئ او هغه یهودي، خو له تحقیق نه پرته ئې له ده نه دفاع کوله، یوه او بل ته به ورتلل، دلته، هلته به مجلسونه او مشورې کېدې چي قضیه د غله په ګټه حل و فصل شي، نږدې وه د یهودي په خلاف فیصله وشي، چي دا آیتونه نازل شول، په دې مبارکو آیتونو کي د داسې قضایاوو په اړه پېغمبر علیه السلام او د ده له لاري مسلمانانو ته لاندي مهمي لارښووني وشوې:

- دا په حقیقت ولاړ کتاب دئ، حق او حقیقت په دې کتاب کي راخلاصه شوی، حق به له دې کتاب نه پرته په بل څه او بل ځای کي نه لټوئ.
- الله تعالی دا کتاب د دې لپاره نازل کړی چي د خلکو ترمنځ ټول منازعات د دې په رڼا کي او همغسي حل و فصل شي چي الله تعالی تاسو ته درښودلي.
- له خائن نه به دفاع نه کوئ.
- که داسي غلطي درنه وشوه له الله نه ژر بخښنه وغواړئ.
- د هغه چا په ګټه مجادله مه کوئ چي له ځان سره خیانت کوي، الله ګنهګار او خائن نه خوښوي، تاسو به هم ترې کرکه لرئ.
- په کار دا ده چي د ګناه په هر کار کي تر خلکو د مخه له الله تعالی نه

په کتاب د ایمان غوښتني

شرم او حیاء وکړئ، د دې په ځای چې له خلکو ئې پټوئ له الله نه ئې په نه کولو سره پټ کړئ.

- د ناروا کارونو لپاره جرګې او مرکې مه کوئ او له داسي ویناوو نه ډډه وکړئ چې الله ئې نه خوښوي.
- نه مو وینا له الله تعالی پټه پاتې کیږي او نه مو عمل، هم مو وینا اوري او هم مو د عمل څارنه کوي.
- ستاسو دا ناحقه دفاع دوی ته هیڅ ګټه نه شي رسولی، که په دنیا څوک دفاع ترې وکړي، د قیامت په ورځ به ئې مدافع او وکیل څوک وي.

دا کتاب پیغمبر علیه السلام ته راغلی تر څو د خلکو ترمنځ د دې کتاب په وسیله حکم وکړي، د هغوی شخړې او منازعات حل و فصل کړي، یعني دا کتاب د تحاکم لپاره او د دې لپاره راغلی چې د حکمیت، قضاوت او د هري پرېکړې او فیصلې لپاره وروستۍ مرجع وي.

قرآن فرمایي: چا چې په دې کتاب حکم ونه کړ کافر دئ:

ûïŸ‰$šc qšÎŸ9$$$kí ãa¢ø Ùqç r “ YÀè $kŽÏ ù p1‘ öqG9$$$Z©ø9R& $RÎ)

`Ï B (qàÿÏ ósçGó™$$JÎ â$6ômF{$r bqšÏ»/-9$$r (rŠ$d ûïÏ%Ï9 (qß=ó™&

Ëö±÷z$r ¨ $Y9$#(qâ±÷‚ ? Ÿx ù ä!%kà Ïnøã (qçRŸ2 r «! $É »FÏ.

ª! $ A“R& $JÎ Oãø ó© `Br WŠÎ% $YJ0 ÓÉf$«Î (rçIô@ Ÿwr

په کتاب د ایمان غوښتني

ÇÍÍÈ brãÿ»3ŠÅÑè 7 Í»9rê المائده:۴۴

یقیناً چې‌دا تورات مو نازل کړ چي په هغه کي لارښوونه او رڼا ده، په دې سره هم هغو پیغمبرانو یهودانو ته پرېکړې اورولې چې مسلمانان ول او هم خدای پالونکو او علماوو په هغه څه چې دالله له کتابه ئې په حفاظت گمارل شوي وو او پرې شاهدان ول، نو له خلکو مه و ېرېږئ او له ما وو ېرېږئ او زما پر آیتونو نا څیزه بیه مه پېرئ او چا چې په ماانزل الله حکم ونکړ نو همدا دوی کافران دي.

په دې مبارکو آیتونو کي لاندي لارښوني موږ ته شوې:

- تورات یو لارښود الهي کتاب وو چي خلک ئې له تیارو نه ایستل او د نجات او سعادت روښانه لار ئې ورښوده.
- خدای او د ده دین ته منقاد انبیاوو د یهودو تر منځ د دغه کتاب مطابق پرېکړې کولې. د یهودو خدای پالو علماوو او مذهبي شخصیتونو هم د دوی ترمنځ د دغه کتاب احکام پلي کول، په خپله هم د دې کتاب ساتونکي او د پلي کولو ئې عملي بېلگې ول، عملاً ورته منقاد ول او د دوی په عملي ژوند باندي دي کتاب داسي سیوری غوړولی وو چي د هر چا تر سترگو کېدو.
- تاسو هم باید د مخکنیو انبیاوو او خدای پالو علماوو په څېر عمل وکړئ، د خلکو له وېري او د دنیوي گټي په طمعه الهي احکام شا ته مه غورځوئ.
- څوک چي د الله تعالی له لوري د لېږل شوي کتاب مطابق حکم ونه کړي کافر دئ، د الله تعالی په نزد ئې د ایمان ادعاء هیڅ اعتبار او وزن نه لري.

په بل آیت کي په دې اړه داسي ویل شوي:

ÇÏÎÈ bqBÎ»@9$$Ñd 7Í»9rêû ª! $A“R& $JÎ Nà6 tƒ óO©`Br ...

المائده: ۴۵

... او چا چي په ماانزل الله حکم ونکړ، همدا دوی ظالمان دي.

او همدغه مطلب په بل آیت کي په دغو الفاظو راغلی:

ÇÏÐÈ šc qà)Å¡»ø9$$Ñd 7Í»9rêû ª! $A“R& $JÎ Nà6 tƒ óO©`Br ...

المائده: ۴۷

... او څوک چي په ما انزل الله حکم ونکړي نو همدا دوی فاسقان دي.

په مخکني آیت کي ویل شوي چي څوک د الله تعالی له لوري د لېږل شوي کتاب مطابق حکم ونه کړي، کافر دئ، ورپسې ویل شوي چي ظالم دئ، او دلته ویل شوي چي فاسق دئ، د دې معنی څه ده؟ کوم یوه ته ئې کافر ویلی شو او چا ته ئې ظالم او فاسق؟ ځیني مفسرین دا درې حکمه کفارو ته راجع ګڼي، ځیني ئې د شخص په عقیدې پوري مربوط بولي او وایي چي که په ما انزل الله باور ونه لري کافر دئ، که باور ولري او حکم پرې نه کوي، نو ظالم او فاسق دئ، خو که لږ غور وکړو دا راته څرګنده کېږي چي حکم او قضاوت یا په اعتقادي مسایلو پوري مربوط وي، یا په حقوقي او یا په اخلاقي مسایلو پوري، که څوک په اعتقادي مسایلو کي په ماأنزل الله حکم ونکړي، کافر کېږي، په حقیقت به پرده اچوي او د هغه خلاف به حکم کوي، که په حقوقي قضایاوو کي په ما أنزل الله حکم ونکړي، خامخا به ظلم وکړي او د چا حق به تلف کړي، او که په اخلاقي

په کتاب د ایمان غوښتني

مسایلو کې په ما أنزل الله حکم ونکړي، خامخا به اخلاقي حدود ترپښو لاندي کړي او فاسق به شي. دې ته مو باید پام وي چې قرآن د هغه چا ایمان هم د اعتبار وړ نه ګڼي چې د حکمیت لپاره طاغوتي محاکمې ته رجوع کوي، فرمایي:

$Br 7 øĵ AÌŕRé$JÎ (qãB#ä NgR& bqßJãã“ƒ šú ïÏ%©!$ ’<Î) •?s? öNs9&

(yèÏé6%r ÏNqäóÜ9$ ’<Î) (þqßJ.$ÛFƒ b& brßŠÌãƒ 7Î6% `ÏB AÌŕRé

ÇÏÈ #Y‹Ïè/ Kx»n=|Ê öNßg¨=ÅÒãƒ b& ß`»sÜø‹¤±9$ߊÌãƒ ur ¾ÏmÎ/ (rãàÿõ3tƒ b&

النساء: ۶۰

آیا هغه دي ونه لیدل چې ګمان کوي هم پر هغه څه ایمان لري چې پر تا نازل شوي او هم پر هغه څه چې له تا نه مخکې نازل شوي، خو غواړي چې د تحاکم لپاره طاغوت ته ورشي، حال دا چې ورته امر شوی چې له هغه نه به انکار کوي او شیطان غواړي چې په ژوري تېروتني سره ئې تېرباسي.

د دې آیت له مخې د هغه چا د ایمان دعوی د منلو نه ده چې طاغوت ته خپلې شخړې راجع کوي، ځوک چې د طاغوت واکمنۍ ته غاړه ږدي او د خپلو مشاجراتو په هکله د هغه پرېکړې مني، هغه سخت تېروتی، شیطان دوکه کړی، د ایمان دعوی ئې د اعتبار وړ نه ده، حتی که په ځان ئې دا ګمان هم وي چې هم پر قرآن ایمان لري او هم پر مخکنیو کتابونو. تر څو چې ته له طاغوت نه انکار ونکړې الله تعالی ستا ایمان نه قبلوي.

همداراز قرآن په ډېر تأکید سره وايي چې د هغه چا ایمان هیڅ ارزښت نه لري چې پیغمبر علیه السلام او د ده په لاس لېږل شوی دین د حکمیت یوازنۍ مرجع نه ګڼي، فرمايي:

§êÓğ¥•/ • f © $JŠï 8qßĴÅs ãá4® šc qäßsãẅ 7Îŕr Ẍù

ÇÏÎÈ $VŠîó @ ‡(qßk¡ ç M¹ŠÒ % $£JÏ %[` •m öNÎÅà÷R& þ’Î (rß‰Å ẅ

النساء: ۶۵

نو نه، ستا په رب قسم چې تر هغه ئې ایمان نه دی راوړی چې تا په خپلمنځیو شخړو کې حکم ونه ګرځوي، بیا ستا د پرېکړې په هکله په خپلو زړونو کې تنګوالی ونه مومي او په بشپړه توګه تسلیم نه شي.

په دې آیت کې پیغمبر علیه السلام ته ویل شوي: ترڅو چې د ایمان مدعیان تا په خپلو شخړو کې حکم ونه نیسي او بیا ستا په پرېکړې راضي نه شي او په خپلو زړونو کې هیڅ حرج احساس نه کړي او عملاً انقیاد ونکړي، مؤمنان نه شي بلل کېدی او د ایمان ادعاء ئې نه شي قبلیدی. له دې آیت نه په ډېر وضاحت سره معلومېږي چې د ایمان د قبلیدو لاندې شرایط دي:

- شخړې او منازعات شریعت ته محول کول.
- د اسلام په هرې پرېکړې رضایت.
- او هر حکم ته ئې عملاً غاړه ایښودل.

د دې آیتونو په رڼا کې قضاوت کولی شو چې د قرآن پرېکړه به د

په کتاب د ایمان غوښتني

هغه چا په اړه څه وي چې په طاغوتي محکمې کي ناست دئ او د ما أنزل الله خلاف حکم کوي؟ دا په هر صورت کي هم کافر دئ، هم ظالم دئ او هم فاسق.

ټول کتاب د ټول ژوند لارښود

په کتاب باندي د ایمان بله تقاضا دا ده چې ټول کتاب به زموږ د ژوند په ټولو ابعادو او اړخونو حکومت کوي، تجزیه به نه راولو، کتاب به په څو برخو نه وېشو، داسي نه چې یا خپل ژوند یا خپل ماحول او محیط او اجتماع په داسي بېلو بېلو برخو ووېشو چې په ځینو برخوئې د الله دین حاکم وي او په ځینو نورو ئې له الهي کتابه پرته بل دین، قانون، ضابطه او نظام، او یا دا چې د خپل ذهن، خیال، تشخیص او هوس په اساس عمل وکړو، که په رښتیا د الله تعالی په کتاب ایمان لرو نو باید زموږ د ژوند په ټولو ابعادو کي دین حاکم وي. قرآن په دې ارتباط فرمایي:

{qãî® Ÿwr ãz©Y2 ÉÚÅ9$ ’Î {qè=z Š$# {qã=ä šú ï%©!$# $gƒ'»¯

.`Î Oßgu– bÎù ÇËÑÈ ûüÎB Arã Nà6 9 ¼çRÎ) Ç`Üø±9$Å V ºuqäz

ÇËÒÈ ÒŠÅ6 m î͕ƒÍã ©!$b& {þqßJ=æ$$ù àMºYÉi t6ø9$# Nà6 ø?uä !$` ÏB Ï‰÷èt/

البقره: ۲۰۸-۲۰۹

اې مؤمنانو! په اسلام کي په مکمله توگه ننوځئ او د شیطان په پلونو پسي مه ځئ، هغه خو له شکه پرته ستاسو څرگند دښمن دی. خو که له هغه

په کتاب د ایمان غوښتني

وروسته چې څرګندي نښي درته راغلې وښوېدئ، نو پوه شئ چې الله باحکمته عزتمن دئ.

يعني په اسلام کي به په کامله توګه داخلېږئ، د ژوند هيڅ برخه مو بايد له اسلام نه بهر پاته نه شي، يو ګام به هم د شيطان پر پله نه ږدئ، په هيڅ څه کي به د ده متابعت نه کوئ، هغه به د ځان دښمن ګڼئ او که وښوېدئ، نو پوه شئ چې الله هم د عزت او غلبې خاوند دئ او هم حکيم دئ، کولی شي او پوهېږي چې څنګه له خپل دين نه دفاع وکړي، ستاسو ښوېدل ده او د ده دين ته تاوان نه شي رسولی.

چا چي دين ته په کامله توګه رجوع ونه کړه او په بشپړه توګه په کي داخل نشو، په ځينو قضاياوو کي ئې دين ته رجوع کوله او په ځينو نورو کي ئې هغه ته شا کوله، نو نه يوازي دا چي د ده ايمان څه ارزښت او اعتبار نه لري بلکي قرآن د هغه په اړه فرمايي چي په دنيا کي به له رسوايۍ سره مخامخ کېږي او په آخرت کي به د شديد عذاب په لوري درومي، فرمايي:

`B ãl“_ $Jù ‹Ù è7Î šc rãÿõ?r É»GÅ3Ç Ù è7Î bqãBsç& …

ÿJ»Š$Pöqr $‹R%9$Íq4s ä$’Î Ó“Å zvÎ Nà6 YB š• ÿ‘Œ @èÿf

ÇÑÎÈ bqèJè? $Jã @ÿ»óÎ ª! $$Br É#‹è$Ÿ ©& #‹Î brš•ã

ãÎã #ÿ/ã Xù Í•Åy$Î $ŠR$!$o4Š s $(ãž lô$ûïÏ% $ 7Í»9ré

په کتاب د ایمان غوښتني

ÇÑÏÈ brÇ ZãÑd ÿr Ü #‹ è$ البقره:۸۵-۸۶

... آيا د کتاب په يوې برخي ايمان راوړئ او په بلي برخي ئې کافران کېږئ؟! او له تاسو نه چي هرڅوک دا کار وکړي، نو سزا ئې په دنيا کي له سپکاوي پرته بل څه نه ده او د قيامت په ورځ به د شديد عذاب په لور ګرځول کېږي او الله له هغه څه چي تاسو ئې کوئ غافل نه دئ. دا همغه خلک دي چي دنيوي ژوند ئې د آخرت په بيه وپېرو، نو نه به عذاب ترې سپک کړی شي او نه به ئې مرسته وشي.

دا مبارک آيتونه له الهي کتاب سره د مخکنيو اهل کتابو چلند زموږ مخي ته ږدي او وايي چي دوی د کتاب په ځينو برخو عمل کولو او په ځينو نه، يوه بېلګه ئې دا چي د خپل قوم پر بې وسه او بې وزلو به ئې ظلمونه کول، له خپل کور کلي به ئې ايستل، د دوی د وينو له تويولو ئې هم ډډه نه کوله، خو چي کله به د بل په لاس کي اسير پرېوتل نو د هغوی د ژغورني لپاره به ئې بسپني راټولولې، دا کار به ئې د خپل قومي تعصب په اساس کولو خو هغه ته به ئې ديني او مذهبي رنګ ورکاوو، نو ځکه الله تعالی هغوی ته فرمايي: آيا د کتاب په يوې برخي ايمان راوړئ او په بلي برخي ئې کافران کېږئ؟!

دلته دا خبره هم د زيات دقت وړ ده چي په کتاب عمل او نه عمل ئې په کتاب له ايمان او کفر سره مترادف ګڼلی، د دې معنی دا ده چي په کتاب د ايمان لومړنۍ او اساسي غوښتنه پر هغه عمل کول دي، په کتاب د

په کتاب د ایمان غوښتني

هغه چا د ایمان ادعا دروغجنه ده چې عمل پرې نه کوي.

دا آیت مونږ ته دا هم راښيي چې د یوه دیندار ولس د ذلت او سپکاوي ستر عامل دا وي چې د کتاب پر یوې برخې عمل کوي او بله ئې شا ته غورځوي. همدا راز مونږ ته راښيي چې د الله کتاب وېشل، په یوې برخې ئې عمل او بله ئې شا ته غورځول د هغه چا کار دئ چې دین په دنیا پلوري، دوی به په دنیا او آخرت کې له الهي عذاب سره مخامخ وي، هیڅ څه به ئې له دې عذابه ونه ژغوري، هیڅوک او هیڅ څه به ئې مرسته ونشي کړی.

دا آیت موږ ته ښيي چې که نن مسلمانان له ذلت، سپکاوي، رسوايي او محکومیت سره مخامخ دي، وجه ئې دا ده چې دوی د الله کتاب تجزیه کړی، په ځینو برخو ایمان لري او په هغه عمل کوي او ځینو نورو برخو ته ئې شا کړې، دین ئې یوازې په جومات کې بند کړی، دین به له جوماته بهر د دوی په سیاست، اقتصاد او اجتماعي مناسباتو، په داخلي او خارجي سیاست کې، په سوله او په جنګ کې مداخله نه کوي، صرف د جومات څو شېبې به د دین په رڼا کې تېروي، د دوی لپاره دین یعني روژه، لمونځ، زکات، حج، او دا چې نکاح به ئې د دین مطابق ترسره کېږي او مړي به ئې د دې مطابق دفن کېږي، د ژوند له نورو چارو سره به غرض نه کوي، د همدې لپاره الله تعالی له سپکاوي او ذلت سره مخامخ کړي. د قرآن دا لارښوونه موږ ته وايي: که چېرې تاسو د مسلمانانو یوه ټولنه په ذلت، محکومیت او رسوايۍ کې وګورئ، په داسې حال کې چې الله تعالی له دوی

په کتاب د ایمان غوښتني

سره د عزت، برلاسي، بریا او سرلوړي ژوند وعده کړې، نو وجه ئې د خدای د کتاب تجزیه، په ځینو برخو عمل او نورو برخو ته شا کول دي.

الله جل شأنه د اهل کتابو د ذلت او رسوایۍ د عواملو د توضیح په ترڅ کي د دوی د علماوو حالت ته اشاره کوي او فرمایي:

4Ĵ böãĉãã É »GÅ6 ¼$ `Ë $ŸĂR (qêrêšú ïŸ©$ ’Ĵ •? Ó9&

bqÊ ìèB Nèr Óß¨Ë ×fìù 4qGf ÓèÓß¨÷ Nãé ŠÏ « $É »FÅ2

ÇËÌÈ ال عمران:۲۳

آیا هغو ته دې پام نه دئ چي د کتاب څه برخه ورکړی شوې، د کتاب په لوري بلل کېږي ترڅو د دوی ترمنځ پرېکړه وکړي، خو یوه ډله ئې ډډه کوي، په داسې حال کي چي عمداً اعراض کوونکي وي.

دلته د دوی د علماوو په هکله بحث شوی، هغه چي د کتاب په څه برخي پوه شوي، د کتاب څه محدود او لږ علم ئې په برخه شوی، خو کله چي د الله کتاب ته د خپلو شخړو او منازعاتو د حل و فصل لپاره بلنه ورکړی شي او کله چي ورته وویلی شي چي د الله په کتاب عمل وکړئ، له دې اعراض کوي او مخ اړوي.

د کوم ولس د علماوو حالت چي داسي وي، د عوامو به ئې څه حال وي؟ په دې خاطر الله تعالی له هغه ذلت سره مخامخ کړل، له دوی نه ئې د امامت منصب واخیست او هغه ئې بل قوم ته وسپارلو.

د حدید په سوره کي دې مطلب ته داسي اشاره شوې:

=»GÅ$ Ðĝ èB $Z Ø R&r ÏM»Z É$ $Y=ß â $Z ù™ ö& $)9

Ó Ù ïn Šï ‰f Ÿ‰t Ø$ $Z Ø R&r Å ó É$ â $Y9$ Pq à‹ Ï šc #”• Ü$

É= ó$ ¼ã ß â r ¼ç ç Zƒ ` B ª! $N=è‹ Ï r Ä $Z=Ï ß ý»Y Br Óƒ‰©

Ç ÎÈ Ö ï ã ;“ È ‰ ® $b Î الحدید:۲۵

یقیناً چي موږ خپل پیغمبر ان له ښناتو سره لېږلي او له دوی سره مو کتاب او میزان لېږلی تر څو خلک په قسط قائم شي (عدل او قسط قائم او حاکم کړي) او اوسپنه مو ولېږله چي په هغي کي شدید جنګ دئ او خلکو ته ځیني ګټي، او تر څو الله هغه څوک معلوم کړي چي په غیاب کي د ده او د ده د پیغمبرانو مرسته کوي، یقیناً چي الله قوي او عزیز دئ.

دا دئ ګورئ چي الله تعالی پیغمبران علیهم السلام او د دوی په لاس خپل کتابونه د دې لپاره لېږي چي خلک عدل او قسط قائم کړي، دا د حکمیت لپاره او د قسط او عدل قائمولو لپاره نازل شوي، نه د تبرک لپاره چي په جامو کي ئې ونغاړې او په تاخچو کي ئې کېږدئ او هغه د تبرک یوه وسیله وګڼئ او د قسم یوه ذریعه.

قرآن اهل کتابو ته فرمایي: تر څو چي تاسو په تورات او انجیل عمل ونه کړئ او د تورات او انجیل احکام په خپلمنځیو شخړو، منازعاتو او معاملاتو کي حاکم او قائم نه کړئ، تاسو نه دین لرئ او نه په کوم کتاب

په کتاب د ایمان غوښتني

ایمان، د ایمان دعوی مو دروغجنه ده، د الله تعالی په وړاندي ستاسو د ایمان دعوی هیڅ ارزښت او قیمت نه لري.

p1‘öG9$ (qBŠjÊ 4®m äó« 4?ã Łáç9 É»G2Å$ Ÿd'»/ öè

$B Nåj̈B #ŽŸ. žc ‰ƒÍ•9r Nà$Îs `Ï Nã3øÎ AÌRé$Br Ÿ‹ÅÎ$r

Qö)B$ ’?ã ¨ Ü Ÿù #‹ø$r $Z‹øê 7Îc `Ï 7øÎ AÌRé

ÇÏÑÈ ûïÍÿ»3B$ المائده:۶۸

ورته ووایه: اې اهل کتابو! تر څو تورات، انجیل او هغه څه چي د خپل رب له لوري درته نازل شوي، پلي نکړئ، په هېڅ څه نه یاست او هغه څه به حتماً د دوی د ډېرو طغیان او کفر ورزیات کړي چي ستا د رب له لوري درته نازل شوی، نو د کافرانو پر دې قوم هېڅ تأسف مه کوه.

دا مبارک آیت په پرېکنده او قاطع الفاظو فیصله کوي چي د اهل کتابو د ایمان دعوی یوازي په هغه صورت کي ارزښت لري چي د تورات او انجیل احکام پلي کړي، له دې پرته ئې نه پر الله تعالی د ایمان دعوی د منلو وړ ده او نه په الهي کتابونو د ایمان دعوی، په الهي احکامو د نه عمل کولو په صورت کي دوی اصلاً هیڅ دین او مذهب نلري، او د دې قاطع الهي حکم معنی دا ده چي په الهي کتاب له تمسک او عمل کولو پرته د دیانت، مذهب او پر الله تعالی او پیغمبر ئې د باور دعوی پوچه او بې

ارزښته ده.

همداراز دا آیت ښيي چي دا بې دینه او بې مذهبه ټولی به داسي ومومې چي له دعوتگرانو سره ئې د مخالفت لویه وجه دا وي چي هغوی د ماأنزل الله لوري ته بلنه ورکوي، گورې به چي دا دعوت د دوی کفر او طغیان لا زیات کړي. مه د دغو کافرانو په بد حالت تأسف کوه او مه ئې له مخالفتونو څخه مأیوسه کېږه، د دوی له مخالفت سره سره خپل دعوت ته ادامه ورکړه.

د کتاب تبلیغ

په کتاب باندي د ایمان بله تقاضا دا ده چي د ایمان خاوندان به نور هم په دې کتاب ایمان راوړو ته رابلي، د کتاب د تبلیغ لپاره به ملا تړي، نوروته به ئې رسوي او له پټولو به ئې ځان ساتي. ځوک چي په کومي عقیدې باور لري، هغه ورته حق برېښي، نو حتماً هڅه کوي چي نور هم خپلي عقیدې ته راوبلي، ځوک چي کوم کتاب او عقیدې ته بلبنه نه ورکوي په حقیقت کي نه عقیده لري او نه په کوم کتاب ایمان. قرآن په دې هکله فرمایي:

ŵr Ä $Z-Ï ¼çZăĥÆ9 | = »GÅ$$(qêré ûïï%$, »VŠB ª! $ ‹ {& ©r

§ ©ù WŠî% $YS ¾ìÎ (rŽlÒ$r ÑÜÍ qÜB ä±‘r çrä 7Zù ¼çRqà6$?

ÇÊÑÐÈ šc rçŽä„ $B

آل عمران: ۱۸۷

په کتاب د ایمان غوښتنې

او کله چې الله له اهل کتابو نه دا ژمنه ترلاسه کړه چې هرومرو به ئې خلکو ته بیانوئ او نه به ئې پټوئ، خو خپلې شا ته ئې وغورځاوو او ناڅیزه بیه ئې پرې وپېرله، څومره بد دئ هغه څه چې دوی ئې پېري.

دا مبارک آیت موږ ته وايي: چا ته چې الله کتاب او د کتاب علم ورکړی دا ژمنه ئې ترې اخیستې ده چې دا کتاب به خلکو ته رسوئ، لارښووني به ئې خلکو ته بیانوئ او هیڅ څه به ئې نه پټوئ، خو د اهل کتابو دین پلورونکو مذهبي مشرانو هم د الله کتاب شا ته وغورځاوو او هم ئې خپله ژمنه هېره کړه، دین ئې په دنیا خرڅ کړ، هغه هم ډېر ارزان، په ډېره ناڅیزه بیه، د ظالمانو په ګټه ئې فتواګاني ورکړې او خلک ئې له دین نه بې خبره پرېښودل.

همدا راز فرمايي:

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

په کتاب د ایمان غوښتني

ÇÐÏÈ %‹ë/ ¥$)Ï© ’Å É »GÅ$’Î(qš-Fz $ûï%$b]r È;s$

البقره: ۱۷۴-۱۷۶

یقیناً هغه کسان چي د الله کوم نازل کړی کتاب پټوي او لږ بیه پرې پېري، نو دا ډله له اور نه پرته بل څه په خپلو ګېډو کي نه خوري (نه اچوي) او الله به نه د قیامت په ورځ ورسره خبري کوي او نه به ئې پاکوي او دوی ته به دردناک عذاب وي. دا هماغه دي چي بې لارتیا ئې په هدایت او عذاب ئې په مغفرت وپېرلو، نو څه شي په اور باندي صابر کړل؟! دا په دې خاطر چي الله دا کتاب په حقه نازل کړی او چا چي په دې کتاب کي اختلاف وکړ، نو دوی په ژور اختلاف کي دي.

یعني چا چي د الله د کتاب له بیانولو ډډه وکړه، د کومي دنیوي ګټي لپاره ئې د الله د کتاب کوم څه پټ کړل، د ظلم او فساد په خلاف ئې غږ اوچت نه کړ، له جهل او شرک نه د خلکو د ژغورني لپاره ئې جهاد ونکړ، یا د دې لپاره چي ژوند او مال متاع ئې په خطر کي ونه لوېږي او یا د دې لپاره چي په دې کتمان سره له ظالمو واکمنانو نه څه ترلاسه کړي، نو د قیامت په ورځ به الله تعالی له ده سره تکلم نه کوي، همغسي لکه چي ده د الله په کتاب تکلم نه وو کړی، له ګناه نه به ئې پاک نه کړي، همغسي لکه چي ده له فساد سره مقابله نه وه کړې او ټولنه ئې له ظلم او شرک نه نه وه پاکه کړې، ده ته به دردناک عذاب وي، همغسي لکه چي ده مظلومان په دردناکو عذابونو کي یوازي پرېښي وو، څه چي په دې سکوت او مداهنت ترلاسه کوي په اصل کي د دوزخ اور دئ چي په خپلي ګېډي کي ئې اچوي،

په کتاب د ایمان غوښتني

دوی د هدایت په ځای ضلالت غوره کړی او د مغفرت په ځای الهي عذاب، د الله له کتاب څخه د دوی هر اختلاف له حق او حقیقت نه اختلاف دی.

همدا راز فرمايي:

¨; s$bqß6ç5?r ÈÜ»6ø9$$Î ¨; s$šc qÝÎù N÷ É=»G Åø9$# Ÿ@÷d'»¯

ÇÊÈ bqßJ=è? óOçFr&   آل عمران: ۷۱

اې اهل کتابو! ولي حق له باطل سره خلطوئ، (باطل ته د حق جامه وراغوندئ) او حق پټوئ، په داسي حال کي چي پوهېږئ.

دوی به کله په خپلو غلطو توجیهاتو سره حق ته د باطل جامه وراغوندي او کله به باطل ته د حق او که په خپلو غلطو او دروغجنو توجیهاتو په دې موفق نه شول چي باطل حق ثابت او حق باطل، نو حق به پټوي، دا کار په داسي حال کي کوي چي پوهېږي حق کوم دئ او باطل کوم، په ناپوهۍ سره دا کار نه کوي، د غرض او مرض په وجه ئې کوي، اخیستل شوي او استخدام شوي، د خپل مزد او اجورې په مقابل کې دا کار کوي.